

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет управління персоналом, соціології та психології

Кафедра соціоекономіки та управління персоналом

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Соціальний менеджмент
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	23 – Соціальна робота
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	232 – Соціальне забезпечення

Форма навчання: дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «**Розвиток системи соціального страхування на випадок
безробіття в Україні**»

здобувача Львовича Федора Вячеславовича

(підпис)

Науковий керівник: к.е.н., доцент

Кицак Тарас Григорович

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: доктор економічних наук, професор
Лопушняк Г.С.

(підпис)

Київ 2026

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет управління персоналом, соціології та психології

Кафедра соціоекономіки та управління персоналом

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

**Соціальний менеджмент
23 – Соціальна робота
232 – Соціальне забезпечення**

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

_____ О.М. Поплавська

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20____р

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Г.С. Лопушняк

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20____р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Львовичу Федору Вячеславовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

дистанційної форми навчання
очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему «Розвиток системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні»

Тему затверджено наказом ректора Університету від " _____ " _____ 20__р .№ _____

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах

Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ
(назва розділу)	
Розділ 2	АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ
(назва розділу)	
Розділ 3	НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ
(назва розділу)	
Об'єкт дослідження:	Система соціального захисту населення у сфері безробіття в Україні.
Предмет дослідження:	Механізм функціонування та розвитку соціального страхування на випадок безробіття як інструменту забезпечення зайнятості населення.
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Обґрунтування напрямів удосконалення системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні з урахуванням сучасних викликів ринку праці, тенденцій зайнятості населення та світового досвіду.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	дослідити сутність та особливості безробіття як соціально-економічної проблеми; охарактеризувати сутність, функції та принципи соціального страхування; визначити методологічні засади аналізу системи соціального страхування;
У розділі 2	проаналізувати стан та тенденції безробіття в Україні; виділити особливості соціального страхування на випадок безробіття в Україні; визначити проблеми та недоліки чинної системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні;
У розділі 3	виділити перспективи інтеграції міжнародного досвіду в українську практику страхування безробіття надати пропозиції щодо інституційного розвитку системи страхування безробітних; визначити можливості впровадження цифрових рішень у механізм соціального страхування

Завдання підготував
науковий керівник

(підпис)

Т. Г. Кицак
(ініціали, прізвище)

«_____» 20__ р.

Завдання одержав
здобувач

(підпис)

Ф. В. Львович
(ініціали, прізвище)

«_____» 20__ р.

Реферат

РОЗВИТОК СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Робота складається з 3 розділів, кожен з яких має по 3 підпункти. Перший розділ висвітлює теоретичні аспекти соціального страхування на випадок безробіття, другий розділ є аналітичним, третій – рекомендаційним. Обсяг кваліфікаційної магістерської роботи – 76 аркушів, включаючи список використаних джерел. У кваліфікаційній магістерській роботі є 10 таблиць та 10 рисунків. Під час написання використано 55 джерел.

Об'єкт дослідження – система соціального захисту населення у сфері безробіття в Україні. **Предмет дослідження** – механізм функціонування та розвитку соціального страхування на випадок безробіття як інструменту забезпечення зайнятості населення.

Мета магістерської роботи – обґрунтування напрямів удосконалення системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні з урахуванням сучасних викликів ринку праці, тенденцій зайнятості населення та світового досвіду.

Завдання магістерської роботи:

- дослідити сутність та особливості безробіття як соціально-економічної проблеми;
- охарактеризувати сутність, функції та принципи соціального страхування;
- визначити методологічні засади аналізу системи соціального страхування;
- проаналізувати стан та тенденції безробіття в Україні;
- виділити особливості соціального страхування на випадок безробіття в Україні;
- визначити проблеми та недоліки чинної системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні;
- виділити перспективи інтеграції міжнародного досвіду в українську практику страхування безробіття
- надати пропозиції щодо інституційного розвитку системи страхування безробітних;
- визначити можливості впровадження цифрових рішень у механізм соціального страхування.

Вищезазначені завдання вирішуються за допомогою наступних **методів** дослідження: системного підходу, що дає змогу розглядати систему соціального страхування на випадок безробіття як цілісний соціально-економічний механізм; статистичного та динамічного аналізів, які забезпечують кількісне обґрунтування виявлених тенденцій; структурного аналізу, спрямованого на поглиблення розуміння внутрішніх пропорцій і процесів перерозподілу ресурсів; інституційного підходу, що розкриває роль нормативно-правових і організаційних

чинників функціонування системи; сценарного аналізу, який дозволяє оцінити потенційні

наслідки інституційних змін. Загалом, використана методологія формує надійне підґрунтя для отримання обґрунтованих і науково коректних висновків.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі розвитку системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні. Теоретично обґрунтовано взаємозв'язок між динамікою зайнятості, параметрами фінансування та результативністю механізмів соціального захисту. Уточнено аналітичні акценти щодо впливу кризових чинників на стійкість системи та її здатність виконувати компенсаторну і стабілізаційну функції.

Практичне значення дослідження полягає у формуванні узгодженого комплексу пропозицій інституційного розвитку, зорієнтованих на підвищення адресності, прозорості та адаптивності системи соціального захисту на випадок безробіття в Україні. Запропоновані напрями можуть бути використані для вдосконалення управлінських рішень у сфері зайнятості та соціального страхування.

Роботу завершено та захищено у 2026 році.

Ключові слова: соціальне страхування, безробіття, ринок праці, зайнятість населення, соціальний захист, інституційний розвиток, цифровізація.

Відгук наукового керівника
на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету управління персоналом, соціології та психології
освітньо – професійної програми “Соціальний менеджмент”
Львовича Федора Вячеславовича
на тему “Розвиток системи соціального страхування
на випадок безробіття в Україні ”

Актуальність теми. Обрана тема є надзвичайно актуальною в сучасних соціально-економічних умовах розвитку України. Трансформаційні процеси на ринку праці, зростання рівня структурного та вимушеного безробіття, виклики воєнного часу, а також необхідність посилення соціального захисту населення зумовлюють потребу у вдосконаленні системи соціального страхування на випадок безробіття. Дослідження механізмів функціонування цієї системи та напрямів її розвитку має важливе теоретичне і практичне значення для забезпечення соціальної стабільності та підвищення ефективності державної політики зайнятості.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи. У магістерській роботі здійснено ґрунтовний аналіз наукових джерел та нормативно-правової бази з питань соціального страхування на випадок безробіття. Автором систематизовано теоретичні підходи до розуміння сутності та функцій соціального страхування, проаналізовано сучасний стан і проблеми функціонування відповідної системи в Україні, а також обґрунтовано власні висновки.

Наявність самостійних розробок автора. Здобувачем розроблено практичні пропозиції щодо вдосконалення механізмів соціального страхування на випадок безробіття, зокрема в частині підвищення ефективності управління коштами Фонду загальнообов’язкового державного соціального страхування, розширення активних програм сприяння зайнятості та посилення адресності соціальної підтримки безробітних.

Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Теоретичні узагальнення та практичні рекомендації, запропоновані в роботі, можуть бути використані у діяльності органів державної влади, служби зайнятості, а також при розробленні програм соціальної політики у сфері регулювання ринку праці та соціального захисту населення.

Наявність недоліків: суттєві недоліки відсутні.

Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота заслуговує на високу позитивну оцінку (60 балів).

Науковий керівник: доцент, кандидат економічних наук.

Кицак Т.Г. _____ “26” січня 2026 р.

Рецензія

на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти
Львовичу Федору Вячеславовичу

Тема «Розвиток системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні»

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення. Тема кваліфікаційної магістерської роботи є надзвичайно актуальною в умовах трансформації ринку праці, зростання соціально-економічної нестабільності та посилення викликів у сфері зайнятості населення. Система соціального страхування на випадок безробіття відіграє ключову роль у забезпеченні соціального захисту громадян і підтриманні стабільності економіки, що зумовлює наукову і практичну значущість обраного напрямку дослідження. Доцільність розроблення теми обумовлена необхідністю адаптації національної системи страхування до сучасних викликів та міжнародних стандартів.

Якість проведеного дослідження. Магістерська робота виконана на високому науково-методичному рівні. Автором послідовно розкрито теоретичні засади соціального страхування на випадок безробіття, використано системний, статистичний, структурний, інституційний методи аналізу. Аналітична частина ґрунтується на офіційних статистичних даних, що дозволило об'єктивно оцінити стан і тенденції безробіття в Україні та ефективність функціонування відповідної системи соціального захисту.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи. До переваг роботи належить чітка логічна структура, комплексність підходу до дослідження та обґрунтованість сформульованих висновків. Позитивно оцінюється поєднання теоретичного аналізу з практичними аспектами функціонування системи соціального страхування на випадок безробіття. Особливу цінність становлять пропозиції щодо інституційного розвитку системи та можливостей впровадження цифрових рішень у механізм соціального страхування.

Зауваження. Немає.

Практична значимість висновків і рекомендацій. Практичне значення роботи полягає в можливості використання отриманих висновків і рекомендацій у діяльності органів державної влади та установ, відповідальних за реалізацію політики зайнятості населення. Запропоновані напрями удосконалення системи соціального страхування можуть бути використані при розробленні програм зайнятості, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти.

Директор ТОВ «ДЕГРЕЕ-ТРАНС» _____

Козаченко О. І.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ	4
1.1 Сутність та особливості безробіття як соціально-економічної проблеми	6
1.2 Сутність, функції та принципи соціального страхування.....	13
1.3 Методологічні засади аналізу системи соціального страхування.....	21
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ	27
2.1 Стан та тенденції безробіття в Україні	27
2.2 Аналіз системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні	36
2.3 Проблеми та недоліки чинної системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні	46
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ.....	52
3.1 Перспективи інтеграції міжнародного досвіду в українську практику страхування безробіття.....	52
3.2 Пропозиції щодо інституційного розвитку системи страхування безробітних	60
3.3 Обґрунтування ефективності запропонованих пропозицій.....	64
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні набуває особливої ваги в умовах тривалих макроекономічних потрясінь і трансформацій ринку праці. Посилення ризиків втрати роботи, структурні зрушення зайнятості та нерівномірність регіонального відновлення актуалізують потребу в дієвих інституційних механізмах соціального захисту. Ефективність такої системи визначає здатність держави пом'якшувати соціальні наслідки криз і підтримувати економічну стабільність, однак наявні дисбаланси фінансування, обмежена адресність виплат і недостатня результативність активної політики зайнятості посилюють вимоги до модернізації цієї системи. Отже, дослідження напрямів її розвитку є необхідним для формування стійкої соціально-економічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжні дослідники (Кейнс Дж.М., Фрідман М., Беверідж В., Фелпс Е., Стігліц Дж.) зосереджуються на порівняльній оцінці моделей страхування безробіття, ефективності поєднання пасивних виплат з активними програмами та ролі антикризових інструментів у збереженні зайнятості. Вітчизняні вчені (Лопушняк Г. В., Колот А. М., Петрова І. Л., Стецюк Т. І., Димніч О. В., Маршавін Ю. М., Мурашко О. В., Русіна Ю. О., Левченко В. П., Золковер А. О., Нефедова Т. М., Мельник Т. А., Сибірцев В. В.) переважно аналізують інституційні засади функціонування системи, її фінансову спроможність, параметри соціальних виплат і проблеми адаптації до кризових умов. Разом з тим, недостатньо опрацьованими залишаються питання комплексної оцінки системи соціального страхування на випадок безробіття в умовах воєнних викликів, узгодження параметрів страхових виплат із реальними внесками та попередніми доходами застрахованих осіб, а також обґрунтування інституційних механізмів вдосконалення цієї системи.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – обґрунтування напрямів удосконалення системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні з

урахуванням сучасних викликів ринку праці, тенденцій зайнятості населення та світового досвіду.

Завдання кваліфікаційної магістерської роботи:

- дослідити сутність та особливості безробіття як соціально-економічної проблеми;
- охарактеризувати сутність, функції та принципи соціального страхування;
- визначити методологічні засади аналізу системи соціального страхування;
- проаналізувати стан та тенденції безробіття в Україні;
- виділити особливості соціального страхування на випадок безробіття в Україні;
- визначити проблеми та недоліки чинної системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні;
- виділити перспективи інтеграції міжнародного досвіду в українську практику страхування безробіття
- надати пропозиції щодо інституційного розвитку системи страхування безробітних;
- визначити можливості впровадження цифрових рішень у механізм соціального страхування.

Об'єкт дослідження – система соціального захисту населення у сфері безробіття в Україні.

Предмет дослідження – механізм функціонування та розвитку соціального страхування на випадок безробіття як інструменту забезпечення зайнятості населення.

Методи дослідження. Методологічні засади дослідження відіграють визначальну роль у забезпеченні наукової коректності аналізу системи соціального страхування на випадок безробіття. Використання системного підходу дозволяє розглядати її як цілісний соціально-економічний механізм. Статистичний і динамічний аналізи забезпечують кількісне обґрунтування виявлених тенденцій.

Структурний аналіз поглиблює розуміння внутрішніх пропорцій і перерозподілу ресурсів. Інституційний підхід розкриває роль нормативно-правових і організаційних чинників. Сценарний аналіз дозволяє оцінити потенційні наслідки інституційних змін. Загалом, обрана методологія створює надійне підґрунтя для формування обґрунтованих наукових висновків.

Наукова новизна, теоретична та практична значущість отриманих результатів. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі розвитку системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні. Теоретично обґрунтовано взаємозв'язок між динамікою зайнятості, параметрами фінансування та результативністю механізмів соціального захисту. Уточнено аналітичні акценти щодо впливу кризових чинників на стійкість системи та її здатність виконувати компенсаторну і стабілізаційну функції. Практична значущість результатів полягає у формуванні узгодженого комплексу пропозицій інституційного розвитку, зорієнтованих на підвищення адресності, прозорості та адаптивності системи соціального захисту на випадок безробіття в Україні. Запропоновані напрями можуть бути використані для вдосконалення управлінських рішень у сфері зайнятості та соціального страхування. Отримані висновки створюють підґрунтя для подальшого наукового опрацювання механізмів модернізації системи соціального захисту на випадок безробіття в Україні в умовах невизначеності та структурних змін ринку праці.

Характер виконання кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна магістерська робота виконана за власною ініціативою автора КМР.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних науковців, статистичні дані офіційних сайтів та інші аналітичні джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ

1.1 Сутність та особливості безробіття як соціально-економічної проблеми

Безробіття є однією з ключових соціально-економічних проблем, що істотно впливає на розвиток суспільства та стан національної економіки. Його наявність відображає глибші процеси, пов'язані зі структурними змінами, циклічними коливаннями та соціальними трансформаціями. В умовах сучасних викликів значення цієї проблеми суттєво зростає, що зумовлює потребу в ґрунтовному теоретичному осмисленні.

Розгляд трактування безробіття в науковій літературі дозволяє окреслити багатовимірність цього явища (табл.1.1).

Таблиця 1.1. Визначення поняття «безробіття» в науковій літературі

Автор	Визначення	Ключовий аспект визначення
1	2	3
Кравець І. М., Камінна О. В., Кубіна А. П.	Економічний стан, який характеризується відсутністю зайнятості серед працездатного населення у певному часовому проміжку внаслідок недостатнього попиту на працю або відповідних економічних умов [1, с. 807].	Акцент на економічному стані та дисбалансі між попитом і пропозицією праці в конкретний період часу.
Атаманюк Р. Ф.	Соціально-економічне явище, наявність у суспільстві частини економічно активного, працездатного населення, що певний час шукає, але не може знайти роботу, яку бажає і здатне виконувати [2].	Наголос на активному пошуку роботи та невідповідності між бажаннями, здібностями працівників і можливостями ринку праці.
Гаман О. С., Темченко О. А.	Соціально-економічне явище, за якого частина населення, що вважається працездатною (економічно-активне населення) не може знайти роботу, і тим самим, поповнює резервний запас праці, стаючи відносно надлишковим щодо	Розгляд безробіття як резерву робочої сили та наслідку надлишкової пропозиції праці відносно капіталу.

	ефективності капіталу [3].	
Продовження таблиці 1.1		
1	2	3
Краєвська, А. С., Нагорна, В. О.	Соціально-економічне явище, за якого частина працездатного населення всупереч бажанню не знаходить застосування своїй праці [4].	Підкреслення вимушеного характеру безробіття та нереалізованості трудового потенціалу.
Хандій О. О., Шестопапов В. І.	Суспільна ситуація в країні, спричинена економічними, політичними або соціальними чинниками, за яких значна частина працездатного населення не може реалізувати свій трудовий і творчий потенціал через обмежену кількість вакантних робочих місць або через свою неконкурентоспроможність на ринку праці [5, с. 77].	Комплексний підхід – вплив макрофакторів та конкурентоспроможності робочої сили на можливість працевлаштування.

Джерело: розроблено автором на основі [1-5]

Подані в науковій літературі визначення поняття «безробіття» демонструють багатовимірність цього явища та відображають різні підходи до його осмислення залежно від дослідницьких акцентів. У працях Кравця І. М., Камінної О. В. та Кубіної А. П. безробіття трактується насамперед як економічний стан, що виникає внаслідок дисбалансу між попитом і пропозицією праці в конкретному часовому проміжку [1, с. 807]. Такий підхід підкреслює макроекономічну природу безробіття та пов'язує його з кон'юнктурними коливаннями економіки, що дозволяє розглядати це явище як індикатор загального стану ринку праці.

Визначення, запропоноване Атаманюком Р. Ф., розширює економічний підхід за рахунок акценту на соціальній складовій безробіття [2]. Автор наголошує на активному пошуку роботи з боку економічно активного населення та на розриві між бажаннями і можливостями працівників і реальними умовами ринку праці. У цьому контексті безробіття постає не лише як наслідок нестачі робочих місць, а й як результат невідповідності професійних характеристик робочої сили структурі попиту.

Подальший розвиток цього підходу простежується у визначенні Гамана О. С. та Темченка О. А., де безробіття розглядається як резервний запас

робочої сили, що формується в умовах надлишкової пропозиції праці відносно капіталу [3]. Такий погляд дозволяє інтегрувати безробіття у ширший контекст відтворення економіки, де воно виконує роль певного регулятора, але водночас свідчить про неефективне використання людського ресурсу. Автори акцентують увагу на структурних диспропорціях між капіталом і працею, що поглиблює розуміння причин безробіття на рівні економічної системи.

У визначенні Краєвської А. С. та Нагорної В. О. ключовим є підкреслення вимушеного характеру безробіття. Автори зосереджуються на аспекті нереалізованості трудового потенціалу працездатного населення всупереч наявності бажання працювати [4]. Такий підхід акцентує увагу на соціальній несправедливості та втраті людського капіталу, що має важливе значення для оцінки соціальних наслідків безробіття та формування політики зайнятості.

Найбільш комплексне трактування запропоноване Хандієм О. О. та Шестопаловим В. І., які розглядають безробіття як суспільну ситуацію, зумовлену сукупністю економічних, політичних і соціальних чинників [5, с. 77]. У цьому визначенні поєднуються макроекономічні умови, інституційні обмеження та індивідуальні характеристики робочої сили, зокрема її конкурентоспроможність. Такий підхід дозволяє розглядати безробіття як результат взаємодії багатьох факторів, що виходять за межі суто ринкових механізмів.

Узагальнюючи проаналізовані визначення, можна дійти висновку, що безробіття в науковій літературі трактується як складне соціально-економічне явище, яке поєднує економічні дисбаланси, структурні особливості ринку праці та соціальні наслідки нереалізованості трудового потенціалу. Кожне з визначень підкреслює окремий аспект проблеми, однак у сукупності вони формують цілісне уявлення про природу безробіття. На основі проведеного аналізу безробіття доцільно визначити як соціально-економічне явище, за якого частина економічно активного, працездатного населення за наявності здатності та готовності до праці не може реалізувати свій трудовий потенціал унаслідок структурних, економічних та інституційних дисбалансів на ринку праці. Таке визначення є доцільним, оскільки воно поєднує макроекономічні причини безробіття з індивідуальними

характеристиками робочої сили та враховує як економічний, так і соціальний вимір проблеми, що є необхідним для подальшого комплексного аналізу та обґрунтування системи соціального страхування внаслідок безробіття.

Класифікація безробіття дозволяє систематизувати його різноманітні прояви, що сприяє глибшому усвідомленню внутрішньої структури проблеми (рис.1.1).

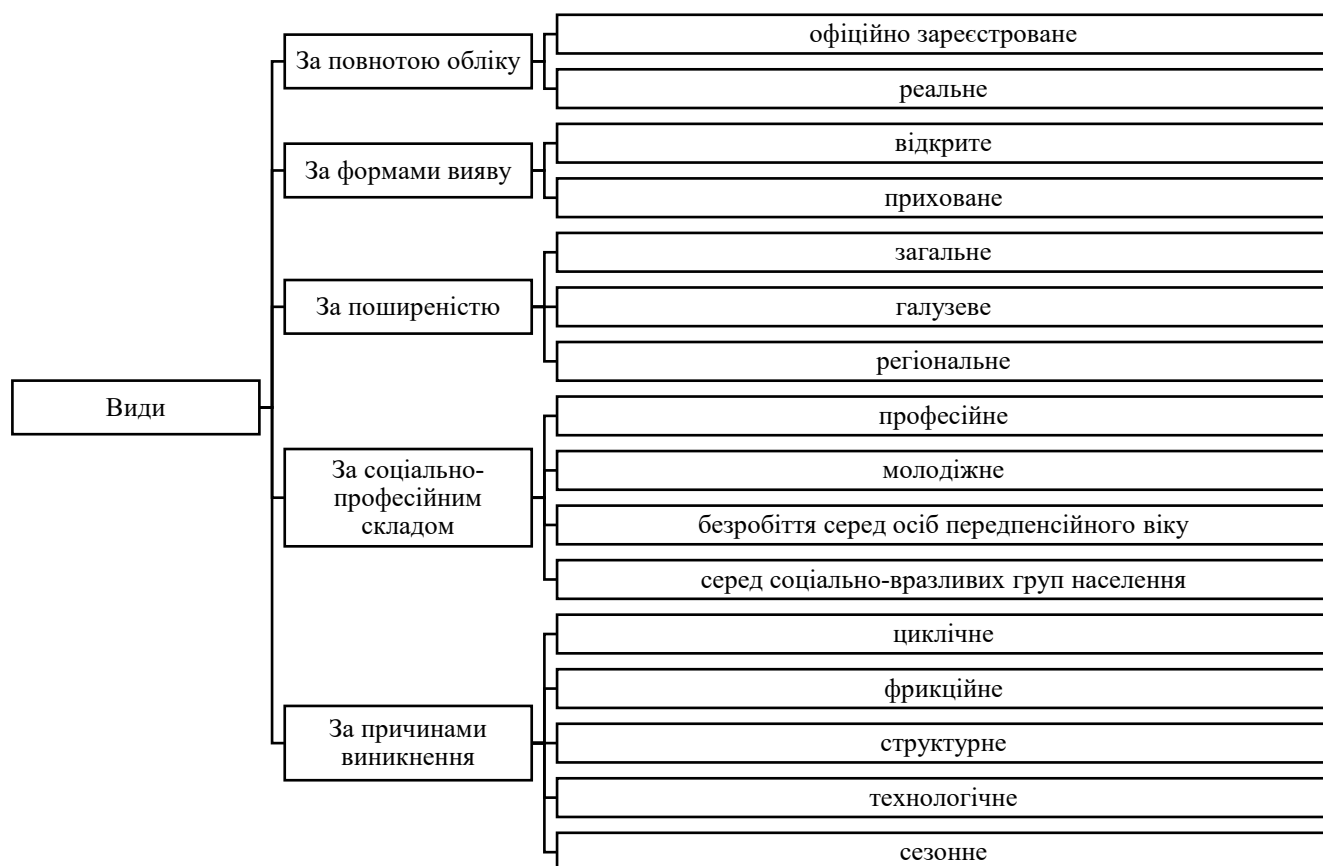

Рисунок 1.1. Види безробіття

Джерело: розроблено автором на основі [6-8]

Поділ безробіття за повнотою обліку дозволяє розмежувати офіційно зареєстроване та реальне безробіття. Офіційно зареєстроване безробіття охоплює осіб, які звернулися до державних інституцій зайнятості та отримали відповідний статус, тоді як реальне безробіття є ширшим за своїм змістом і включає також тих, хто з різних причин не перебуває на офіційному обліку [6, с. 24]. Такий підхід дає змогу оцінити розрив між статистично фіксованими показниками та фактичним станом ринку праці.

За формами вияву безробіття поділяється на відкрите та приховане. Відкрите безробіття характеризується явною відсутністю роботи та активним пошуком зайнятості, що робить його безпосередньо помітним для статистичного обліку. Приховане або латентне безробіття проявляється у формі неповної зайнятості, вимушених відпусток чи зниження обсягів робочого часу без формального звільнення [6, с. 24]. Така форма безробіття є менш очевидною, проте суттєво впливає на продуктивність праці та рівень доходів населення.

Класифікація безробіття за поширеністю дозволяє виокремити загальне, галузеве та регіональне безробіття [7, с. 50]. Загальне безробіття відображає ситуацію на рівні всієї національної економіки та є індикатором загального економічного розвитку. Галузеве безробіття зумовлене специфікою функціонування окремих секторів економіки та змінами попиту на певні види діяльності. Регіональне безробіття пов'язане з територіальними диспропорціями економічного розвитку та нерівномірністю розміщення виробництва й трудових ресурсів.

Важливим аспектом аналізу є поділ безробіття за соціально-професійним складом безробітних. Професійне безробіття виникає внаслідок невідповідності між наявними професійними навичками працівників і потребами роботодавців. Молодіжне безробіття пов'язане з труднощами першого входження на ринок праці та браком практичного досвіду. Безробіття серед осіб передпенсійного віку зумовлене віковими обмеженнями та зниженням конкурентоспроможності цієї категорії працівників. Окрему групу становить безробіття серед соціально вразливих груп населення, яке відображає наявність соціальних бар'єрів та обмеженого доступу до зайнятості.

Класифікація безробіття за причинами виникнення дозволяє розкрити його економічну природу. Циклічне безробіття пов'язане з кризовими фазами економічного циклу та зниженням загального рівня виробництва. Фрикційне безробіття має тимчасовий і добровільний характер та є наслідком природних процесів переміщення робочої сили між галузями, регіонами й етапами професійного розвитку. Структурне безробіття виникає внаслідок змін у структурі

економіки, пов'язаних зі скороченням традиційних галузей і появою нових видів діяльності. Технологічне безробіття є результатом впровадження інновацій і автоматизації виробництва, що змінює потребу в робочій силі. Сезонне безробіття зумовлене циклічністю окремих видів економічної діяльності та нерівномірністю попиту на працю протягом року [8, с. 122]. Загалом, різноманітність видів безробіття свідчить про його складну природу та багатофакторну зумовленість. Комплексна класифікація дозволяє глибше зрозуміти механізми формування безробіття та створює аналітичну основу для подальшого дослідження його соціально-економічних наслідків.

Оцінка наслідків безробіття дає змогу розкрити його роль у соціально-економічному розвитку країни (рис.1.2).

Рисунок 1.2. Позитивні та негативні наслідки безробіття

Джерело: розроблено автором на основі [9-10]

Безробіття як соціально-економічне явище має суперечливий характер, оскільки поєднує як потенційно позитивні, так і виразно негативні наслідки для

суспільства та економіки. З одного боку, наявність безробіття може сприяти підвищенню соціальної цінності робочого місця, оскільки зайнятість починає сприйматися як важливий ресурс економічної та соціальної стабільності [9, с. 101]. Усвідомлення обмеженості робочих місць формує більш відповідальне ставлення працівників до виконання трудових обов'язків і стимулює зростання конкуренції між ними. У таких умовах підвищується інтенсивність праці, зростає її продуктивність, а також посилюється соціальна значущість самої праці як джерела доходу й самореалізації. Крім того, безробіття може створювати передумови для перегляду професійних орієнтацій і підвищення якості людського капіталу [10, с. 32]. Перерва в зайнятості за певних умов надає можливість для перенавчання, здобуття нових компетентностей або підвищення рівня освіти, що є важливим в умовах структурних змін економіки. Збільшення особистого вільного часу може сприяти усвідомленому вибору сфери діяльності та місця роботи, що в перспективі здатне підвищити відповідність між індивідуальними здібностями працівника та вимогами ринку праці. Загалом, у довгостроковому вимірі безробіття за наявності ефективних інституційних механізмів може відігравати роль чинника трансформації структури зайнятості.

Разом з тим, негативні наслідки безробіття мають значно ширший і глибший вплив на соціально-економічний розвиток. Насамперед безробіття призводить до падіння життєвого рівня населення, оскільки втрата роботи супроводжується зменшенням або повною відсутністю стабільних доходів [11, с. 235]. Це обмежує споживчі можливості домогосподарств і погіршує якість життя. Зростання кількості безробітних зумовлює збільшення державних витрат на соціальну підтримку, що створює додаткове навантаження на бюджет і фінансову систему соціального страхування. Одночасно скорочуються податкові надходження, оскільки зменшується база оподаткування доходів і споживання.

Соціальні наслідки безробіття проявляються у посиленні соціальної напруги та зростанні криміногенної ситуації. Тривала відсутність роботи може сприяти маргіналізації окремих груп населення, зниженню рівня соціальної інтеграції та поширенню девіантних форм поведінки [12, с. 118]. Падіння трудової

активності є ще одним важливим негативним наслідком, адже в умовах тривалого безробіття втрачаються професійні навички, знижується мотивація до праці та послаблюється зв'язок особи з ринком праці, що ускладнює подальше повернення до зайнятості та поглиблює проблему довготривалого безробіття.

Окрім цього, безробіття сприяє посиленню соціальної диференціації населення, адже різний доступ до ресурсів, освіти та соціальної підтримки призводить до зростання розриву між соціальними групами, що поглиблює нерівність у суспільстві [13, с. 244]. Крім того, падіння життєвого рівня населення внаслідок накопичувального ефекту безробіття підсилює відчуття соціальної нестабільності та невпевненості у майбутньому. Загалом, хоча безробіття може мати окремі потенційно позитивні аспекти, його негативні соціально-економічні наслідки переважають і потребують активного державного втручання та системної політики зайнятості.

Таким чином, безробіття як соціально-економічна проблема має складну та багатовимірну природу, що зумовлює необхідність її комплексного наукового осмислення. Воно відображає дисбаланси на ринку праці та є наслідком взаємодії економічних, соціальних і структурних чинників. Аналіз наукових підходів засвідчує, що безробіття поєднує економічний стан, соціальне явище та прояв нереалізованості трудового потенціалу населення. Класифікація видів безробіття дозволяє глибше зрозуміти причини його виникнення та форми прояву. Сукупність позитивних і негативних наслідків підкреслює суперечливий вплив безробіття на розвиток суспільства та економіки.

1.2 Сутність, функції та принципи соціального страхування

Соціальне страхування є важливою складовою системи соціального захисту, що формує засади стабільності суспільства та економіки. Його розвиток відображає рівень соціальної відповідальності держави та зрілість інституційних

механізмів підтримки населення. Розгляд сутності, функцій і принципів соціального страхування є необхідною передумовою подальших наукових досліджень.

Аналіз наукових підходів до трактування соціального страхування дозволяє виявити різні аспекти його розуміння (табл.1.2).

Таблиця 1.2. Визначення поняття «соціальне страхування» в науковій літературі

Автор	Визначення	Ключовий аспект визначення
Стецюк Т. І., Димніч О. В., Мурашко О. В.	Система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел [14, с. 9].	Акцент на правовій природі соціального страхування, системі гарантій та фінансуванні за рахунок страхових внесків.
Русіна Ю. О., Левченко В. П., Золковер А. О., Нефедова Т. М.	Обов'язковий тип державного страхування, що передбачає реалізацію комплексу заходів соціального захисту населення у випадках настання соціально значущих ризиків (втрата працездатності, хвороба, безробіття, старість, нещасні випадки тощо) [15, с. 52].	Наголос на обов'язковості та ризик-орієнтованому характері соціального страхування.
Мельник Т. А., Сибірцев В. В.	Гарантована державою система заходів щодо забезпечення громадян у старості, на випадок захворювання, втрати працездатності, щодо підтримки материнства та дитинства, а також охорони здоров'я членів суспільства [16].	Підкреслення ролі держави як гаранта соціального забезпечення та широкого кола соціальних функцій.
Кузнєцова А. Я., Скринник З. Е., Семів Л. К.	Основа системи соціального захисту громадян України, яка гарантує матеріальне забезпечення і підтримку непрацездатних членів суспільства за рахунок фондів, сформованих працездатними членами суспільства [17, с. 123].	Акцент на перерозподільному механізмі та солідарності між працездатними і непрацездатними членами суспільства.

Подані в науковій літературі визначення поняття «соціальне страхування» відображають багатовимірний характер цього явища та різні підходи до його осмислення залежно від дослідницьких акцентів. У визначенні, запропонованому Стецюк Т. І., Димніч О. В. та Мурашко О. В., соціальне страхування розглядається передусім як система прав, обов'язків і гарантій, що забезпечує соціальний захист громадян у разі настання визначених законом соціальних ризиків [14, с. 9]. Ключовою особливістю цього визначення є чіткий акцент на правовій природі соціального страхування та механізмах його фінансування через спеціальні грошові фонди, сформовані за рахунок страхових внесків і бюджетних джерел. Таке трактування дозволяє розглядати соціальне страхування як інституціоналізований елемент правової системи держави, що поєднує соціальну відповідальність і фінансову дисципліну.

Інший підхід представлений у працях Русіної Ю. О., Левченка В. П., Золковера А. О. та Нефедової Т. М., де соціальне страхування визначається як обов'язковий тип державного страхування, спрямований на захист населення від соціально значущих ризиків [15, с. 52]. У цьому визначенні ключовим є наголос на обов'язковості участі та ризик-орієнтованому характері системи. Соціальне страхування постає як механізм колективного управління соціальними ризиками, що забезпечує стабільність доходів і соціальну безпеку громадян. Такий підхід підкреслює превентивну й компенсаторну роль соціального страхування, а також його значення для зменшення соціальної вразливості населення.

Визначення, запропоноване Мельником Т. А. і Сибірцевим В. В., акцентує увагу на ролі держави як головного гаранта соціального страхування [16]. Автори розглядають його як систему заходів, спрямованих на забезпечення громадян у різних життєвих ситуаціях, включно з хворобою, втратою працездатності, старістю, а також підтримкою материнства й дитинства. У цьому підході соціальне страхування фактично ототожнюється з ширшою системою соціального забезпечення, що підкреслює його соціальну спрямованість і гуманістичний характер. Однак, такий погляд дещо зменшує увагу до страхових принципів і

фінансових механізмів, зосереджуючись насамперед на функції державного захисту.

У праці Кузнецової А. Я., Скринник З. Е. і Семіва Л. К. соціальне страхування трактується як основа системи соціального захисту, що ґрунтується на принципі солідарності між працездатними та непрацездатними членами суспільства [17, с. 123]. Ключовим аспектом цього визначення є перерозподільний механізм, за якого матеріальне забезпечення соціально вразливих груп здійснюється за рахунок внесків економічно активного населення. Такий підхід дозволяє розкрити соціально-економічну сутність соціального страхування як форми міжпоколінної та міжгрупової солідарності, що має важливе значення для забезпечення соціальної справедливості та стабільності.

Узагальнення наведених визначень свідчить, що соціальне страхування в науковій літературі розглядається як складна система, яка поєднує правові, економічні та соціальні елементи. Одні автори роблять акцент на правовому регулюванні та інституційній організації, інші – на обов'язковості участі та управлінні соціальними ризиками, треті – на ролі держави або принципі солідарності. У сукупності ці підходи формують цілісне уявлення про соціальне страхування як ключовий інструмент соціального захисту в умовах ринкової економіки.

З урахуванням проаналізованих підходів соціальне страхування доцільно визначити як інституційно та законодавчо закріплену систему перерозподілу фінансових ресурсів, засновану на принципах обов'язковості та солідарності, яка забезпечує захист економічно активного і непрацездатного населення від соціальних ризиків шляхом надання матеріального забезпечення та соціальних гарантій. Саме таке визначення є доцільним, оскільки воно поєднує правовий, економічний і соціальний аспекти соціального страхування, відображає його страхову природу, роль держави та значення солідарних механізмів у забезпеченні соціальної стабільності.

Розгляд принципів соціального страхування дозволяє окреслити загальні орієнтири та логіку побудови цієї системи (рис.1.3).

Рисунок 1.3. Принципи соціального страхування

Джерело: розроблено автором на основі [18, с. 10-13]

Принципи соціального страхування формують концептуальну основу функціонування цієї системи та визначають логіку її побудови й реалізації в соціально-економічному просторі. Законодавче визначення умов і порядку здійснення соціального страхування забезпечує його правову визначеність і стабільність. Чітка нормативна регламентація дозволяє встановити єдині правила участі, фінансування та надання соціальних виплат, що сприяє передбачуваності й захисту прав застрахованих осіб. Правове закріплення принципів також обмежує можливість довільного втручання у механізми соціального страхування та підвищує довіру до системи [19, с. 106]. Важливе місце серед принципів соціального страхування посідає обов'язковість страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору та на інших передбачених законодавством підставах. Цей принцип забезпечує масовість участі та створює фінансову базу для стабільного функціонування страхових фондів. Обов'язковість участі дозволяє мінімізувати ризик вибіркості та запобігає виключенню окремих груп населення з системи соціального захисту.

Принцип особистої або індивідуальної відповідальності відображає зв'язок між участю у системі соціального страхування та обсягом отримуваних

соціальних гарантій. Він передбачає, що рівень соціального забезпечення значною мірою залежить від трудової активності особи та її внеску у формування страхових фондів [20, с. 116]. Такий підхід стимулює легальну зайнятість і дисципліну сплати страхових внесків. Одночасно він сприяє усвідомленню соціального страхування як взаємозалежного процесу, у якому кожен учасник несе відповідальність за власний соціальний захист. Обов'язковість фінансування соціального страхування через спеціалізовані страхові фонди або установи забезпечує цільовий характер використання коштів, а відокремлення страхових ресурсів від загального бюджету дозволяє зосередити фінансові потоки на забезпеченні соціальних виплат і зменшити ризик їх нецільового використання. Така організація фінансування підвищує прозорість руху коштів і сприяє фінансовій стійкості системи соціального страхування.

Принцип солідарності та субсидування є одним із ключових для соціального страхування, оскільки він передбачає перерозподіл ресурсів між різними групами застрахованих осіб. Солідарність дозволяє забезпечити підтримку тим, хто опинився у складних життєвих обставинах, незалежно від їх поточного фінансового стану. Субсидування окремих категорій населення сприяє зменшенню соціальної нерівності та підтримує соціальну стабільність. Цей принцип відображає соціальну спрямованість страхування і його роль у згладжуванні соціально-економічних диспропорцій. Горизонтальний та вертикальний перерозподіл є формами реалізації солідарного принципу. Горизонтальний перерозподіл забезпечує взаємну підтримку між застрахованими особами, які перебувають у різних життєвих ситуаціях, тоді як вертикальний перерозподіл спрямований на перерозподіл ресурсів між групами з різним рівнем доходів. Поєднання цих механізмів дозволяє підвищити соціальну справедливість і ефективність системи соціального страхування.

Принцип організаційного самоврядування передбачає участь представників застрахованих осіб, роботодавців і держави в управлінні страховими фондами [21, с. 8]. Такий підхід сприяє балансу інтересів основних учасників системи та підвищує її адаптивність до змін соціально-економічного

середовища. Самоврядність також створює умови для підзвітності управлінських структур і посилює контроль за використанням коштів. Загальність або суцільне охоплення означає включення до системи соціального страхування максимально широкого кола населення, що забезпечує універсальний характер соціального захисту та зменшує ризик соціальної ізоляції окремих груп. Суцільне охоплення підсилює солідарний характер системи та створює основу для її фінансової стабільності. У сукупності принципи соціального страхування формують цілісну концептуальну модель, спрямовану на забезпечення соціальної безпеки та стійкого розвитку суспільства.

Вивчення функцій соціального страхування дозволяє розкрити його значення у соціально-економічному розвитку суспільства (рис.1.4).

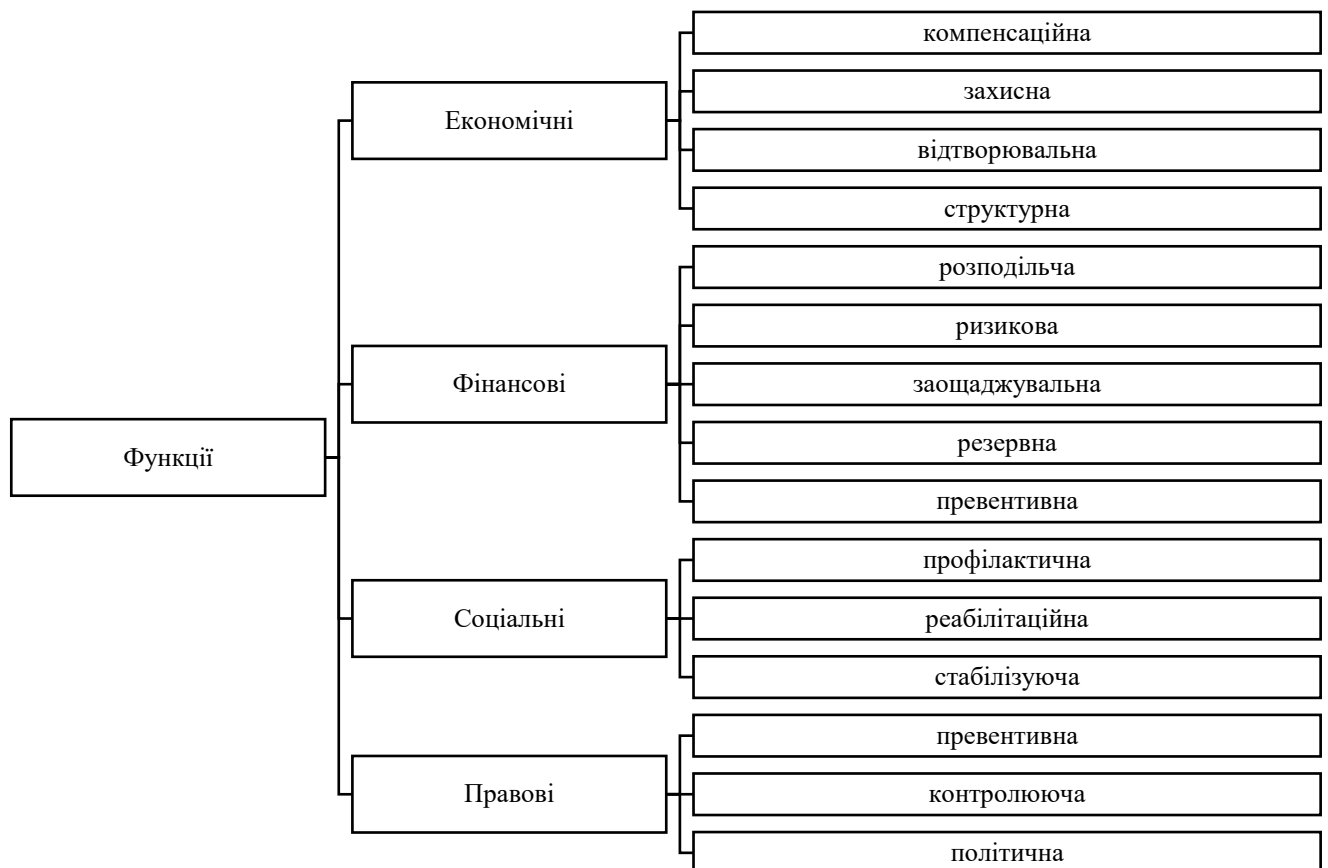

Рисунок 1.4. Функції соціального страхування

Джерело: розроблено автором на основі [18, с. 14-16]

Соціальне страхування виконує багатофункціональну роль у соціально-економічній системі, поєднуючи економічні, фінансові, соціальні та правові

виміри впливу. Сукупність його функцій відображає здатність системи реагувати на соціальні ризики, забезпечувати стабільність доходів населення та підтримувати збалансований розвиток суспільства.

Економічні функції соціального страхування пов'язані з безпосереднім впливом на відтворення трудового потенціалу та функціонування ринку праці [22, с. 85]. Компенсаційна функція проявляється у відшкодуванні втрачених доходів у разі настання соціальних ризиків, що дозволяє пом'якшити негативні наслідки втрати працездатності чи зайнятості. Захисна функція спрямована на забезпечення мінімального рівня матеріальної безпеки та зниження економічної вразливості населення. Відтворювальна функція полягає у підтримці здатності робочої сили до відновлення та участі у виробничому процесі. Структурна функція пов'язана з опосередкованим впливом соціального страхування на перерозподіл трудових ресурсів і адаптацію економіки до структурних змін.

Фінансові функції соціального страхування відображають специфіку формування та використання фінансових ресурсів системи. Розподільча функція забезпечує перерозподіл коштів між застрахованими особами залежно від настання страхових випадків. Ризикова функція полягає в колективному розподілі соціальних ризиків між учасниками системи, що знижує індивідуальну фінансову невизначеність [23]. Заощаджувальна функція проявляється у накопиченні страхових внесків, які використовуються для фінансування майбутніх виплат. Резервна функція передбачає формування фінансових резервів для забезпечення стійкості системи в умовах криз або зростання соціальних ризиків. Превентивна фінансова функція спрямована на фінансування заходів, що зменшують імовірність настання страхових випадків і обсяг майбутніх витрат.

Соціальні функції соціального страхування пов'язані з його впливом на рівень життя та соціальну стабільність. Профілактична функція полягає у зниженні соціальних ризиків шляхом підтримки доходів і доступу до соціальних послуг. Реабілітаційна функція спрямована на відновлення соціального статусу та працездатності осіб, які зазнали негативного впливу соціальних ризиків.

Стабілізуюча функція забезпечує зменшення соціальної напруги та підтримання суспільної рівноваги в умовах економічних потрясінь [24, с. 265].

Правові функції соціального страхування відображають його роль у правовому регулюванні соціальних відносин. Превентивна правова функція полягає у закріпленні норм і правил, що запобігають порушенню прав застрахованих осіб. Контролююча функція спрямована на забезпечення дотримання законодавчих вимог усіма учасниками системи та цільового використання страхових коштів. Політична функція проявляється у впливі соціального страхування на формування соціальної політики держави та зміцнення довіри населення до інститутів влади.

Таким чином, соціальне страхування є ключовим інститутом соціального захисту, що поєднує економічні, соціальні та правові елементи регулювання. Аналіз наукових підходів засвідчує багатовимірність його сутності та різноманітність акцентів у трактуванні цього поняття. Принципи соціального страхування формують нормативну й організаційну основу його функціонування та забезпечують стабільність системи. Реалізація функцій соціального страхування сприяє пом'якшенню соціальних ризиків і підтриманню соціально-економічної рівноваги. У сукупності сутність, принципи й функції соціального страхування визначають його роль у забезпеченні соціальної безпеки суспільства.

1.3 Методологічні засади аналізу системи соціального страхування

Методологічні засади аналізу системи соціального страхування визначають логіку, послідовність і наукову обґрунтованість дослідження. Використання комплексу взаємодоповнювальних методів дозволяє розглядати соціальне страхування як багатовимірне соціально-економічне явище (табл.1.3).

Таблиця 1.3. Методологічні засади аналізу системи соціального страхування на випадок безробіття

Метод	Зміст	Роль у дослідженні
Аналіз і синтез	Розчленування системи соціального страхування на випадок безробіття на окремі елементи та подальше узагальнення отриманих результатів.	Виявлення структури системи, взаємозв'язків між її складовими та формування цілісного уявлення.
Логіко-теоретичний метод	Узагальнення теоретичних положень і наукових підходів.	Формування теоретичної бази дослідження та обґрунтування висновків.
Системний підхід	Розгляд соціального страхування на випадок безробіття як цілісної соціально-економічної системи.	Забезпечення комплексності дослідження та узгодженості висновків.
Інституційний підхід	Дослідження правових, організаційних та управлінських засад функціонування системи.	Оцінка ефективності інституційного середовища соціального страхування.
Статистичний аналіз	Опрацювання офіційних статистичних даних щодо безробіття, застрахованих осіб, видатків та показників соціального захисту.	Оцінка динаміки, масштабів і тенденцій розвитку системи соціального страхування на випадок безробіття.
Динамічний аналіз	Дослідження змін показників у часовому вимірі.	Виявлення довгострокових тенденцій і циклічних коливань у функціонуванні системи.
Структурний аналіз	Аналіз складу та пропорцій окремих елементів системи.	Оцінка внутрішньої будови соціального страхування на випадок безробіття та перерозподілу ресурсів.
Порівняльний аналіз	Порівняння національної моделі з міжнародними практиками.	Виявлення спільних і відмінних рис, визначення можливостей адаптації зарубіжного досвіду.
Причинно-наслідковий аналіз	Встановлення взаємозалежностей між економічними, соціальними та інституційними чинниками.	Пояснення причин змін показників і наслідків функціонування системи.
Сценарний аналіз	Моделювання можливих варіантів розвитку за різних умов.	Оцінка потенційної ефективності запропонованих інституційних змін.

Джерело: розроблено автором на основі [25-30]

Аналіз і синтез як загальнонаукові методи відіграють ключову роль у дослідженні системи соціального страхування на випадок безробіття, оскільки дозволяють поєднати детальне вивчення окремих складових із формуванням цілісного бачення об'єкта. На етапі аналізу система розчленовується на окремі елементи, зокрема фінансові механізми, інституційні структури, правове регулювання, показники безробіття та інструменти соціального захисту. Такий

підхід дає змогу глибше зрозуміти специфіку функціонування кожної складової та виявити їхні особливості [25, с. 213]. Подальше застосування синтезу передбачає узагальнення отриманих результатів і встановлення взаємозв'язків між елементами системи. У результаті формується цілісне уявлення про механізм соціального страхування, його внутрішню логіку та взаємодію компонентів. Застосування аналізу і синтезу забезпечує структурованість дослідження та створює підґрунтя для обґрунтованих висновків щодо ефективності системи соціального страхування на випадок безробіття.

Логіко-теоретичний метод є важливим інструментом формування наукової основи дослідження системи соціального страхування на випадок безробіття. Його використання передбачає узагальнення існуючих теоретичних положень, концепцій і наукових підходів, що стосуються соціального страхування, ринку праці та соціальної політики [26, с. 236]. Завдяки цьому методу відбувається систематизація наукових поглядів і визначення ключових категорій та понять, необхідних для коректного аналізу. Логіко-теоретичний підхід дозволяє вибудувати внутрішньо узгоджену концептуальну рамку дослідження та забезпечити логічну послідовність викладення матеріалу. Він також сприяє критичному осмисленню існуючих підходів і виявленню їх обмежень. У результаті формується теоретична база, на якій ґрунтуються подальші аналітичні узагальнення та висновки.

Системний підхід у дослідженні соціального страхування на випадок безробіття передбачає розгляд цього явища як цілісної соціально-економічної системи, що функціонує у взаємодії з іншими елементами державної політики. Застосування цього підходу дозволяє врахувати багаторівневий характер системи, її зв'язок із ринком праці, бюджетною системою, інституціями зайнятості та соціального захисту. Соціальне страхування розглядається не ізольовано, а як частина ширшого соціально-економічного середовища [27, с. 106]. Такий підхід дає змогу виявити взаємозалежності між фінансовими, інституційними та соціальними чинниками. Системний підхід сприяє комплексному аналізу наслідків змін окремих елементів для функціонування системи загалом. У

результаті забезпечується узгодженість висновків і можливість формування цілісних узагальнень, що підвищує аналітичну глибину дослідження та його практичну значущість.

Інституційний підхід у дослідженні системи соціального страхування на випадок безробіття передбачає аналіз правових, організаційних та управлінських засад її функціонування. Застосування цього підходу дозволяє оцінити роль нормативно-правового регулювання у формуванні механізмів соціального захисту, визначити повноваження та відповідальність основних інституцій, а також проаналізувати ефективність управлінських процедур. Особлива увага приділяється взаємодії між державними органами, фондами соціального страхування та службами зайнятості [28, с. 175]. Інституційний підхід дає змогу виявити прогалини у правовому забезпеченні, дублювання функцій або надмірну централізацію управління [29, с. 214]. Через оцінку організаційної структури системи можна визначити, наскільки вона відповідає сучасним соціально-економічним викликам. У результаті формується цілісне уявлення про інституційне середовище соціального страхування та його здатність забезпечувати ефективний соціальний захист безробітних.

Статистичний аналіз є одним із базових методів кількісного дослідження системи соціального страхування на випадок безробіття. Його застосування передбачає опрацювання офіційних статистичних даних щодо рівня безробіття, чисельності застрахованих осіб, обсягів страхових внесків і бюджетних видатків на соціальний захист. Статистичний аналіз дозволяє виявити масштаб і структуру соціальних процесів, що відбуваються у сфері зайнятості та страхування. Завдяки використанню цього методу забезпечується об'єктивність оцінок і можливість кількісного порівняння показників у різні періоди. Аналіз статистичних даних слугує основою для виявлення закономірностей і відхилень у розвитку системи. Отримані результати дозволяють аргументовано оцінити ефективність функціонування соціального страхування.

Динамічний аналіз спрямований на дослідження змін ключових показників системи соціального страхування на випадок безробіття у часовому вимірі.

Застосування цього методу дозволяє простежити еволюцію рівня безробіття, чисельності застрахованих осіб, тривалості пошуку роботи та обсягів соціальних виплат. Аналіз динаміки показників дає змогу виявити довгострокові тенденції розвитку системи, а також періоди різких змін, зумовлених економічними кризами чи інституційними трансформаціями. Особливу цінність динамічний аналіз має для оцінки циклічних коливань на ринку праці, адже дозволяє зіставити реакцію системи соціального страхування на різні зовнішні виклики. У результаті формується глибше розуміння причинно-наслідкових зв'язків між економічними процесами та показниками соціального захисту, що підвищує аналітичну точність і прогностичну цінність дослідження.

Структурний аналіз у дослідженні системи соціального страхування на випадок безробіття спрямований на вивчення складу та пропорцій її окремих елементів. Застосування цього методу дозволяє проаналізувати співвідношення між джерелами фінансування, видами соціальних виплат, активними та пасивними заходами політики зайнятості, а також між різними категоріями отримувачів допомоги. Структурний аналіз дає змогу виявити дисбаланси у розподілі ресурсів і визначити домінуючі напрями використання коштів. Особливе значення має оцінка питомої ваги видатків на підтримку безробітних у загальній структурі соціальних витрат. Отримані результати дозволяють глибше зрозуміти внутрішню будову системи та логіку її функціонування. У підсумку структурний аналіз забезпечує обґрунтовану оцінку ефективності перерозподілу ресурсів у межах соціального страхування на випадок безробіття.

Порівняльний аналіз є важливим методом дослідження, що передбачає зіставлення національної моделі соціального страхування на випадок безробіття з практиками інших країн. Використання цього методу дозволяє виявити спільні та відмінні риси у підходах до фінансування, організації виплат і реалізації активної політики зайнятості. Порівняльний аналіз сприяє оцінці рівня відповідності національної системи міжнародним стандартам соціального захисту. Він також дає змогу ідентифікувати інституційні інновації та ефективні механізми, що можуть бути адаптовані до вітчизняних умов. Аналіз зарубіжного досвіду

розширює аналітичний горизонт дослідження та підсилює обґрунтованість висновків. У результаті порівняльний підхід слугує інструментом пошуку напрямів удосконалення системи соціального страхування населення на випадок безробіття в Україні.

Причинно-наслідковий аналіз використовується для встановлення взаємозалежностей між економічними, соціальними та інституційними чинниками, що впливають на функціонування системи соціального страхування на випадок безробіття. Застосування цього методу дозволяє пояснити причини змін ключових показників, зокрема рівня безробіття, обсягів виплат і чисельності застрахованих осіб. Аналіз причинно-наслідкових зв'язків сприяє глибшому розумінню механізмів впливу економічних криз, інституційних реформ і демографічних процесів на систему соціального захисту [30, с. 55]. Він також дозволяє оцінити наслідки управлінських рішень і змін у законодавстві.

Сценарний аналіз застосовується для моделювання можливих варіантів розвитку системи соціального страхування на випадок безробіття за різних соціально-економічних умов. Використання цього методу дозволяє врахувати фактори невизначеності та ризиків, пов'язаних із економічними кризами, воєнними викликами або інституційними змінами. Сценарний підхід дає змогу оцінити потенційні наслідки реалізації запропонованих інституційних реформ у коротко- та середньостроковій перспективі. Він також дозволяє порівняти альтернативні траєкторії розвитку системи та визначити межі її адаптивності.

Таким чином, застосування комплексної методології дозволяє забезпечити всебічний аналіз системи соціального страхування на випадок безробіття. Поєднання статистичних, структурних і динамічних методів сприяє виявленню ключових тенденцій її розвитку. Інституційний і системний підходи розкривають внутрішні механізми функціонування системи. Порівняльний аналіз розширює аналітичні можливості дослідження через зіставлення з міжнародними практиками. У результаті методологічні засади формують науково обґрунтовану базу для подальших висновків.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ

2.1 Стан та тенденції безробіття в Україні

Проблематика безробіття в Україні посідає важливе місце у дослідженнях соціально-економічного розвитку країни, адже відображає глибинні процеси, що відбуваються на ринку праці під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників. Аналіз цього явища дозволяє простежити зміни у зайнятості населення та їхній зв'язок із загальною економічною динамікою.

Розгляд змін у кількості зареєстрованих безробітних є важливим для розуміння загального стану ринку праці (табл.2.1).

Таблиця 2.1. Динаміка кількості зареєстрованих безробітних в Україні за 2015-2024 рр.

Рік	Кількість зареєстрованих безробітних, тис. осіб	Приріст	
		тис. осіб	%
2015	461,1	-	-
2016	407,2	-53,9	-11,69
2017	352,5	-54,7	-13,43
2018	341,7	-10,8	-3,06
2019	338,2	-3,5	-1,02
2020	459,2	121	35,78
2021	295	-164,2	-35,76
2022	186,5	-108,5	-36,78
2023	96,1	-90,4	-48,47
2024	94,2	-1,9	-1,98

Джерело: розроблено автором на основі [31]

Наведена в табл.2.1 динаміка кількості зареєстрованих безробітних свідчить про значну нестабільність ринку праці України, що формувалася під впливом різноспрямованих економічних та соціальних чинників. Зокрема, 2016-2019 роках спостерігається послідовне скорочення чисельності зареєстрованих

безробітних, темпи якого поступово уповільнювалися. Так, у 2016 році зменшення становило 11,69%, у 2017 році воно посилилося до 13,43%, після чого у 2018 році темп спаду знизився до 3,06%, а у 2019 році досяг мінімального значення за період – 1,02%. Така динаміка свідчить про вичерпання ефекту відновлювального зростання економіки та поступовий перехід до стагнаційних процесів, а також про зменшення масштабів офіційної реєстрації безробіття на тлі альтернативних стратегій зайнятості населення.

У 2020 році відбувається різка зміна тренду, що виражається у зростанні кількості зареєстрованих безробітних на 35,78%. Цей стрибок відображає глибоке порушення функціонування ринку праці, спричинене пандемічною кризою, яка одночасно зменшила попит на робочу силу та підвищила залежність населення від механізмів соціального захисту. Значний відсотковий приріст вказує не лише на масштаб втрат зайнятості, а й на тимчасове підвищення ролі інституційного безробіття.

Починаючи з 2021 року, спостерігається стрімке скорочення показника, однак воно має іншу економічну природу. У 2021 році кількість зареєстрованих безробітних зменшилася на 35,76%, у 2022 році спад поглибився до 36,78%, а у 2023 році досяг максимального значення – 48,47%. Такі високі темпи скорочення є наслідком не відновлення ринку праці, а радикальних демографічних і просторових зрушень, спричинених воєнними діями, масовою зовнішньою та внутрішньою міграцією, а також руйнуванням виробничої та інституційної інфраструктури. У цих умовах відсоткове зниження показника фактично відображає звуження облікової бази, а не покращення зайнятості. У 2024 році темп скорочення різко сповільнився і становив 1,98%, що свідчить про формування нового, відносно стабільного рівня зареєстрованого безробіття. Разом з тим, така стабілізація має обмежений аналітичний зміст, оскільки вона досягається за рахунок тривалого впливу кризових факторів.

Загалом, відсоткові зміни у динаміці зареєстрованих безробітних підтверджують, що цей показник чутливо реагує на зовнішні шоки та інституційні

трансформації, а його інтерпретація потребує врахування ширшого соціально-економічного контексту.

Дослідження структури безробіття за причинами дає змогу краще зрозуміти природу цього явища (рис.2.1).

Рисунок 2.1. Структура зареєстрованих безробітних за причинами в Україні за 2015-2024 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [32]

Наведена на рис.2.1 структура зареєстрованих безробітних за причинами відображає суттєві трансформації механізмів втрати роботи та зміну домінуючих факторів впливу на ринок праці України. У 2015-2019 роках простежується поступове зростання частки осіб, які залишили роботу за власним бажанням, з 28,9% до 39,6%, що свідчить про відносне підвищення мобільності робочої сили та адаптацію населення до умов ринку праці. У цей період знижується частка безробітних з економічних причин, яка скоротилася з 27,8% до 21,5%, що пов'язано з поступовою стабілізацією діяльності підприємств та зменшенням масштабів вимушених звільнень. Паралельно зменшувалася частка осіб, не

працевлаштованих після закінчення закладів освіти, з 16,4% до 9,4%, що відображає демографічні зміни та скорочення чисельності молоді, яка вперше виходить на ринок праці.

У 2020 році структурні зрушення набувають ознак кризової трансформації. Зростання частки безробітних з економічних причин до 22,9% та збільшення питомої ваги категорії «інші причини» до 24% відображають дестабілізацію зайнятості внаслідок пандемічних обмежень, а скорочення частки звільнень за власним бажанням до 34,1% свідчить про зниження добровільної мобільності працівників у період підвищеної економічної невизначеності.

Найбільш різкі структурні зрушення спостерігаються у 2022 році, коли частка безробітних з економічних причин зросла до 45,3%, що стало домінуючим фактором формування безробіття. Така зміна безпосередньо пов'язана з воєнними діями, руйнуванням виробничих потужностей, зупинкою підприємств та масовими вимушеними звільненнями. Одночасно частка осіб, які звільнилися за власним бажанням, різко зменшилася до 19,8%, що свідчить про обмеження можливостей свідомого вибору на ринку праці. Зростання частки безробітних у зв'язку із закінченням строку договору до 12,4% відображає поширення тимчасових форм зайнятості в умовах високих ризиків.

У 2023-2024 роках структура безробіття демонструє ознаки часткової адаптації до нових умов. Частка економічних причин знижується з 38,6% до 31,7%, тоді як зростання питомої ваги звільнень за власним бажанням до 27,6% свідчить про поступове відновлення гнучкості ринку праці. Одночасно стабілізується частка випускників закладів освіти, що не працевлаштувалися, на рівні близько 10%, а зростання категорії «інші причини» до 20,3% вказує на ускладнення соціально-економічних траєкторій населення.

Загалом, зміни у структурі зареєстрованих безробітних засвідчують, що характер безробіття в Україні дедалі більше визначається зовнішніми шоками та кризовими чинниками, що істотно трансформують причинно-наслідкові зв'язки на ринку праці.

Рівень безробіття є узагальненим індикатором, що відображає баланс між попитом і пропозицією робочої сили (рис.2.2).

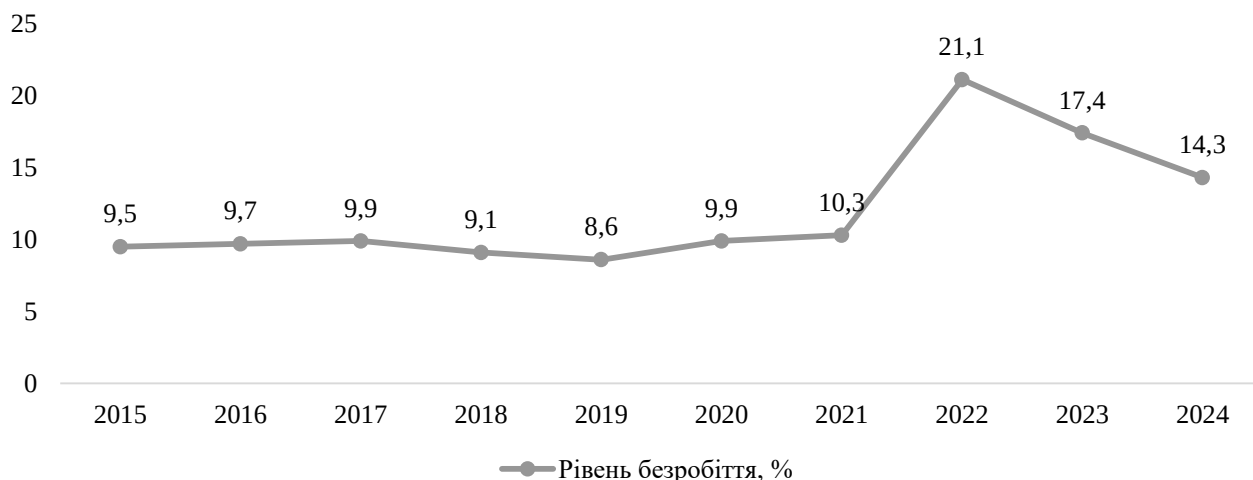

Рисунок 2.2. Динаміка рівня безробіття в Україні за 2015-2024 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [33]

Наведена на рис.2.2 динаміка рівня безробіття в Україні відображає глибокі коливання соціально-економічної ситуації та чутливість ринку праці до зовнішніх і внутрішніх шоків. У 2015-2017 роках рівень безробіття залишався відносно стабільним із незначною тенденцією до зростання з 9,5% до 9,9%, що було наслідком повільного відновлення економіки після попередніх кризових явищ, обмежених можливостей створення нових робочих місць та структурної невідповідності між попитом і пропозицією робочої сили. У цей період збереження високого рівня безробіття поєднувалося з трудовою міграцією, яка частково стримувала його подальше зростання. У 2018-2019 роках спостерігається зниження рівня безробіття з 9,1% до 8,6%, що зумовлено пожвавленням економічної активності, розширенням сфери послуг та зростанням самозайнятості. Разом з тим, це скорочення не мало стійкого характеру, оскільки значною мірою ґрунтувалося на екстенсивних чинниках, зокрема виїзді працездатного населення за кордон і поширенні неформальних форм зайнятості.

У 2020 році рівень безробіття знову зріс до 9,9%, що стало прямим наслідком пандемічної кризи. Обмеження економічної діяльності, скорочення виробництва та зниження ділової активності призвели до втрати робочих місць у

найбільш вразливих секторах економіки. Подальше зростання безробіття у 2021 році до 10,3% свідчить про інерційний характер кризових процесів та повільне відновлення зайнятості навіть після послаблення обмежень. Найбільш різка зміна відбувається у 2022 році, коли рівень безробіття досягає 21,1%, що є наслідком повномасштабних воєнних дій, які спричинили масове знищення виробничої інфраструктури, припинення діяльності підприємств, порушення логістичних зв'язків і різке скорочення економічної активності. Воєнний фактор одночасно зменшив попит на робочу силу та суттєво обмежив можливості працевлаштування населення. У 2023-2024 роках рівень безробіття поступово знижується з 17,4% до 14,3%, що свідчить про адаптацію економіки до нових умов і часткове відновлення зайнятості. Однак таке зниження не означає повноцінного оздоровлення ринку праці, оскільки воно відбувається на тлі демографічних втрат, міграції та скорочення економічного потенціалу.

Загалом, динаміка рівня безробіття в Україні демонструє домінуючий вплив кризових і позаекономічних факторів, що формують нестійкий та асиметричний характер розвитку ринку праці.

Тривалість пошуку роботи є важливим виміром соціальної напруженості на ринку праці. Частка осіб із довготривалим безробіттям свідчить про глибину наявних дисбалансів (рис.2.3).

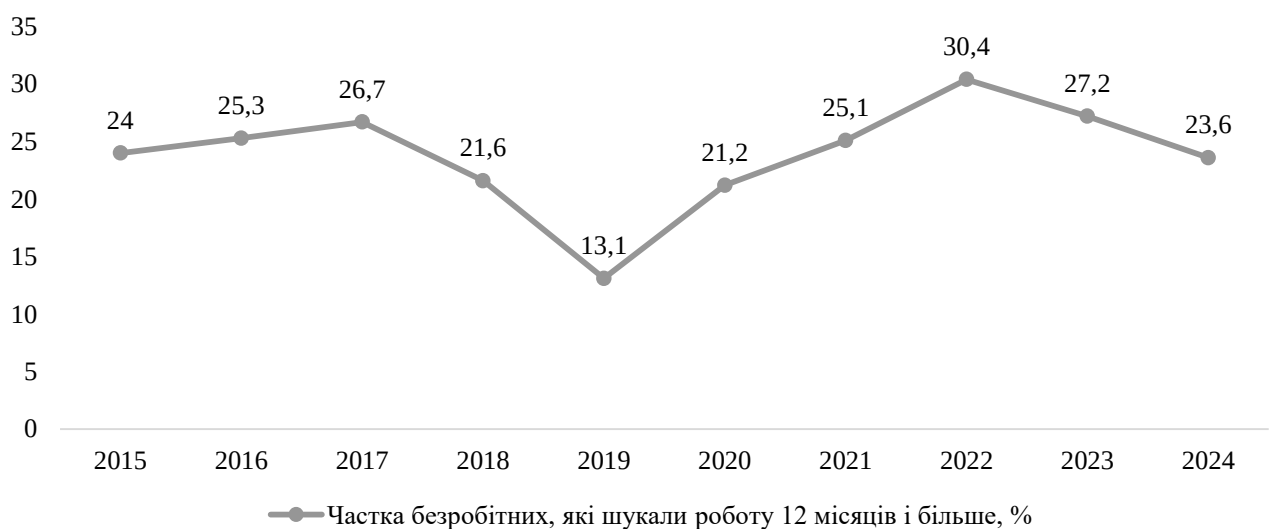

Рисунок 2.3. Динаміка частки безробітних, які шукали роботу 12 місяців і більше, в Україні за 2015-2024 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [32]

Наведена на рис.2.3 динаміка частки безробітних, які шукали роботу 12 місяців і більше, відображає зміну глибини та стійкості проблем безробіття в Україні, а також ефективність функціонування ринку праці в умовах різних соціально-економічних викликів. У 2015-2017 роках спостерігається поступове зростання цього показника з 24% до 26,7%, що свідчить про накопичення довготривалого безробіття в період повільного економічного відновлення. Обмежені можливості створення нових робочих місць, структурні диспропорції між професійною підготовкою працівників і потребами економіки, а також низька мобільність робочої сили сприяли затягуванню процесу працевлаштування для значної частини безробітних. У 2018-2019 роках відбувається різке скорочення частки осіб із тривалим пошуком роботи з 21,6% до 13,1%, що відображає покращення кон'юнктури ринку праці. Це було зумовлено пожвавленням економічної активності, розширенням секторів, здатних швидко поглинати робочу силу, а також активізацією трудової міграції, яка зменшувала конкуренцію за робочі місця всередині країни. Разом з тим, зменшення показника частково пояснюється виходом частини довготривалих безробітних зі складу робочої сили.

У 2020 році частка безробітних, які шукали роботу понад 12 місяців, зросла до 21,2%, що стало наслідком пандемічної кризи. Різке скорочення вакансій, зупинка діяльності підприємств і невизначеність економічних перспектив суттєво ускладнили процес працевлаштування, особливо для осіб із низькою адаптивністю до змін. Подальше зростання показника у 2021 році до 25,1% свідчить про інерційний характер негативних процесів та повільне відновлення ринку праці. Максимального значення частка довготривалих безробітних досягає у 2022 році – 30,4%, що відображає різке погіршення умов зайнятості внаслідок воєнних дій. Руйнування економічної інфраструктури, втрата робочих місць і територіальні диспропорції значно обмежили можливості працевлаштування, ускладнивши професійну та просторову мобільність населення. У таких умовах тривалість безробіття стала системною проблемою.

У 2023-2024 роках показник поступово знижується з 27,2% до 23,6%, що свідчить про часткову адаптацію ринку праці та перерозподіл робочої сили. Однак зменшення частки довготривалих безробітних відбувається на тлі демографічних втрат і міграційних процесів, а не за рахунок повноцінного створення робочих місць. Загалом, динаміка цього показника підтверджує, що тривалість безробіття в Україні тісно пов'язана з масштабом кризових явищ та структурними обмеженнями розвитку економіки.

Середня тривалість пошуку роботи відображає загальну ефективність функціонування ринку праці (рис.2.4).

Рисунок 2.4. Динаміка середньої тривалості пошуку роботи в Україні за 2015-2024 рр., місяців

Джерело: розроблено автором на основі [32]

Наведена на рис.2.4 динаміка середньої тривалості пошуку роботи в Україні відображає зміну ефективності функціонування ринку праці та здатність економіки поглинати робочу силу в умовах різноспрямованих соціально-економічних процесів. У 2015-2017 роках середня тривалість пошуку роботи залишалася стабільною на рівні 7 місяців, що свідчить про інерційний характер відновлення зайнятості після кризових потрясінь попереднього періоду. Обмежена кількість вакансій, невідповідність професійної структури попиту та пропозиції робочої сили, а також низька територіальна мобільність населення зумовлювали

затягування процесу працевлаштування. У 2018-2019 роках спостерігається скорочення середньої тривалості пошуку роботи з 6 до 5 місяців, що вказує на тимчасове покращення кон'юнктури ринку праці, пов'язане з пожвавленням економічної активності, розширенням секторів із високою плинністю кадрів та зростанням ролі неформальної та гнучкої зайнятості, яка забезпечувала швидше працевлаштування. У 2020 році середня тривалість пошуку роботи знову зростає до 6 місяців, що стало наслідком пандемічної кризи. Скорочення кількості робочих місць, невизначеність економічних очікувань та зниження ділової активності ускладнили процес працевлаштування, особливо для вразливих категорій населення. Подальше збільшення показника у 2021 році до 7 місяців відображає інерційний вплив кризових факторів та повільне відновлення стабільного попиту на робочу силу.

Найвищого значення середня тривалість пошуку роботи досягає у 2022 році – 8 місяців, що безпосередньо пов'язано з воєнними діями. Руйнування підприємств, припинення діяльності бізнесу на значних територіях, порушення логістичних зв'язків і вимушена міграція населення істотно знизили можливості працевлаштування. У цих умовах пошук роботи ускладнився як з точки зору доступності вакансій, так і через невідповідність між місцем проживання та наявними робочими місцями. У 2023-2024 роках середня тривалість пошуку роботи стабілізується на рівні 7 місяців, що свідчить про часткову адаптацію ринку праці до нових умов. Однак така стабілізація не означає підвищення ефективності зайнятості, оскільки вона відбувається в умовах скороченого економічного потенціалу та значних демографічних втрат.

Загалом, динаміка середньої тривалості пошуку роботи підтверджує, що цей показник є чутливим індикатором глибини кризових процесів і структурних обмежень розвитку ринку праці в Україні.

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що безробіття в Україні упродовж 2015-2024 років формувалося під впливом поєднання економічних, соціальних та позаекономічних чинників. Динаміка кількісних і структурних показників відображає нестійкість ринку праці та його високу чутливість до

кризових шоків. Зниження окремих показників у певні періоди не завжди означало реальне покращення зайнятості, а часто було наслідком міграційних і демографічних змін. Воєнні дії стали ключовим фактором різкого погіршення ситуації на ринку праці та трансформації причин безробіття. В цілому, сучасний стан безробіття характеризується глибокими структурними дисбалансами та обмеженими можливостями відновлення без системних економічних змін.

2.2 Аналіз системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні

Система соціального страхування на випадок безробіття є важливою складовою соціальної політики держави та відіграє ключову роль у забезпеченні соціальної стабільності. Її функціонування відображає здатність держави реагувати на виклики ринку праці та пом'якшувати наслідки втрати зайнятості. Аналіз цієї системи дозволяє оцінити рівень узгодженості між соціальними зобов'язаннями та фінансовими можливостями.

Система соціального страхування на випадок безробіття в Україні формується на перетині правових, фінансових та інституційних механізмів, спрямованих на забезпечення соціального захисту населення в умовах втрати роботи. Вона є складовою ширшої моделі державного соціального страхування та відображає рівень соціальної відповідальності держави за стабільність доходів громадян і підтримання суспільної рівноваги. Її розвиток відбувався під впливом трансформацій економіки, змін у структурі зайнятості та зростання ролі страхових принципів у соціальній політиці. Разом з тим, сучасний стан системи значною мірою визначається кризовими явищами, що зумовлюють необхідність адаптації усталених механізмів до нових умов.

Правову основу системи соціального страхування на випадок безробіття становить комплекс нормативно-правових актів, центральне місце серед яких

займає закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» [34], що визначає базові засади функціонування системи, окреслює коло застрахованих осіб, встановлює їхні права та обов'язки, а також регулює порядок надання матеріального забезпечення. Доповнює цю правову конструкцію законодавство у сфері зайнятості, зокрема закон України «Про зайнятість населення» [35], яке формує загальні орієнтири державної політики на ринку праці та визначає інституційні механізми сприяння працевлаштуванню. Сукупність підзаконних актів деталізує порядок реалізації законодавчих норм, забезпечуючи практичне функціонування системи через діяльність відповідних органів. Загалом, законодавча база створює формалізовані рамки, у межах яких поєднуються страхові та соціальні підходи до захисту від безробіття.

Фінансування системи соціального страхування на випадок безробіття ґрунтується на принципі солідарної участі суб'єктів ринку праці, однак у сучасних умовах ключове фінансове навантаження покладене на роботодавців. Основним джерелом надходжень є єдиний соціальний внесок, який акумулює кошти для різних видів соціального страхування. Частка цього внеску, що спрямовується на страхування на випадок безробіття, визначається у межах загального розподілу та залежить від державних фінансових пріоритетів (у 2025 році на страховий фонд безробіття спрямувалось близько 3,19% від суми ЄСВ [36]). Така модель фінансування забезпечує відносну стабільність надходжень, але робить систему вразливою до скорочення фонду оплати праці та зменшення кількості платників. Скасування участі найманих працівників у сплаті внеску змістило баланс відповідальності та посилило залежність системи від економічної активності бізнесу.

Важливим елементом системи соціального страхування на випадок безробіття є умови доступу до страхового захисту та порядок отримання допомоги по безробіттю. Право на матеріальне забезпечення пов'язується з офіційним статусом безробітного та реєстрацією у відповідних інституціях, що підкреслює інституційний характер системи. Разом з тим, система передбачає охоплення як застрахованих, так і окремих категорій незастрахованих осіб, що свідчить про

поєднання страхових і соціальних підходів. Розмір допомоги диференціюється залежно від страхового стажу та обставин втрати роботи, що відповідає принципу еквівалентності страхових прав і внесків, а поступове зменшення виплат упродовж періоду безробіття відображає орієнтацію системи на стимулювання повернення до зайнятості.

Окремої уваги заслуговують тимчасові зміни, запроваджені в умовах воєнного стану, які істотно трансформували параметри системи. Обмеження максимального розміру та тривалості виплат свідчать про перехід до більш жорсткої моделі соціального страхування, зорієнтованої на збереження фінансової стійкості. Такі заходи знижують рівень індивідуального захисту, але дозволяють уникнути надмірного навантаження на бюджет і страхові фонди. Це підкреслює залежність системи від макроекономічних і безпекових факторів.

Динаміка чисельності застрахованих осіб відображає масштаби участі населення у системі соціального страхування (табл.2.2).

Таблиця 2.2. Динаміка чисельності застрахованих осіб, які сплачують єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні за 2015-2024 рр.

Рік	Чисельність застрахованих осіб, які сплачують єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, тис. осіб	Приріст	
		тис. осіб	%
2015	12981	-	-
2016	13056	75	0,58
2017	12942	-114	-0,87
2018	12880	-62	-0,48
2019	12830	-50	-0,39
2020	12703	-127	-0,99
2021	12817	114	0,90
2022	12082	-735	-5,73
2023	11421	-661	-5,47
2024	11286	-135	-1,18

Джерело: розроблено автором на основі [37]

Наведена в табл.2.2 динаміка чисельності застрахованих осіб, які сплачують єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування відображає структурні зміни на ринку праці України та чутливість системи

соціального страхування до економічних і позаекономічних чинників. У 2015-2016 роках спостерігається незначне зростання кількості застрахованих осіб на 0,58%, що пов'язано з початковими результатами стабілізації економіки та реформування системи соціального страхування. У цей період відбувалося поступове виведення частини зайнятості з тіньового сектору, що сприяло формальному розширенню кола платників. Починаючи з 2017 року і до 2020 року фіксується стійка тенденція до скорочення чисельності застрахованих осіб, що проявляється у щорічному зменшенні показника в межах від 0,39% до 0,99%. Така динаміка відображає поглиблення демографічних проблем, зменшення чисельності працездатного населення, а також активізацію зовнішньої трудової міграції. Разом з тим, значна частина економічної активності переміщувалася у неформальний сектор, що знижувало охоплення системою соціального страхування навіть за умов збереження загального рівня зайнятості.

У 2020 році скорочення чисельності застрахованих осіб посилилося до 0,99%, що безпосередньо пов'язано з пандемічною кризою. Обмеження економічної діяльності, скорочення виробництва та зниження ділової активності призвели до втрати робочих місць і припинення сплати внесків частиною роботодавців. Це негативно вплинуло на фінансову базу соціального страхування та засвідчило залежність системи від макроекономічної стабільності. У 2021 році спостерігається тимчасове відновлення чисельності платників ЄСВ на 0,90%, що може розглядатися як результат часткової адаптації економіки до кризових умов і відновлення окремих секторів. Однак це зростання не набуло стійкого характеру.

У 2022 році відбувається різке скорочення чисельності застрахованих осіб на 5,73%, що стало наслідком повномасштабних воєнних дій. Масова міграція населення, руйнування підприємств, зупинка бізнесу та окупація окремих територій призвели до суттєвого звуження формального сегмента ринку праці. Негативна динаміка зберігається і у 2023 році, коли чисельність застрахованих осіб зменшується ще на 5,47%, що свідчить про тривалий характер кризових процесів. У 2024 році темп скорочення сповільнюється до 1,18%, що вказує на певну стабілізацію, однак на значно нижчому рівні охоплення.

Загалом, аналіз динаміки чисельності платників єдиного соціального внеску підтверджує, що система соціального страхування на випадок безробіття перебуває під сильним впливом демографічних зрушень, міграційних процесів і макроекономічних потрясінь, що суттєво обмежує її фінансову стійкість і потенціал розвитку.

Дослідження мінімального та максимального розміру єдиного соціального внеску дозволяє простежити принципи фінансового регулювання системи (рис.2.5).

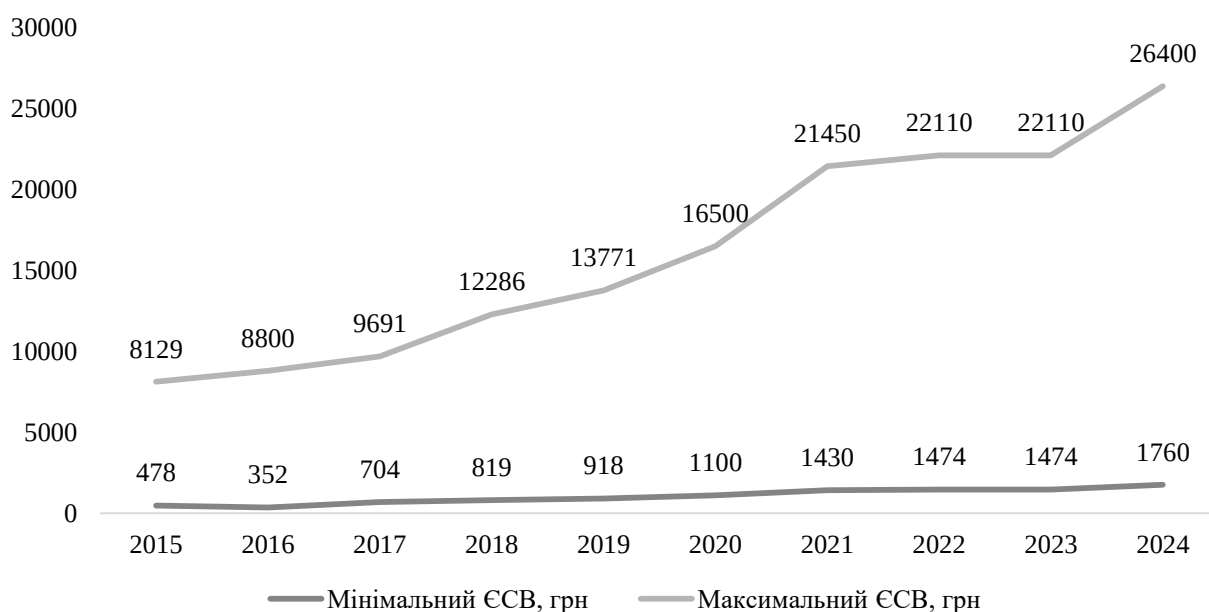

Рисунок 2.5. Мінімальний та максимальний розмір ЄСВ в Україні за 2015-2024 рр., грн

Джерело: розроблено автором на основі [38]

Наведена на рис.2.5 динаміка мінімального та максимального розміру єдиного соціального внеску відображає еволюцію фінансових параметрів системи соціального страхування та реакцію держави на зміни макроекономічного середовища. Зростання цих показників є наслідком поєднання фіскальних, соціальних і економічних чинників, зокрема зміни розмірів мінімальної заробітної плати та граничної бази нарахування внеску. У 2015-2016 роках мінімальний розмір ЄСВ зменшився з 478 грн до 352 грн, що було пов'язано з різким зниженням ставки внеску та реформуванням системи оподаткування праці з

метою зменшення навантаження на фонд оплати праці. Разом з тим, максимальний розмір ЄСВ у цей період зростав, що свідчить про збереження орієнтації на фіскальну стабільність через оподаткування високих доходів.

Починаючи з 2017 року спостерігається стійка тенденція до зростання як мінімального, так і максимального розміру ЄСВ. Подвоєння мінімального внеску у 2017 році до 704 грн стало прямим наслідком підвищення мінімальної заробітної плати та зміни державної політики у сфері оплати праці. Надалі мінімальний ЄСВ зростав щорічно, відображаючи інфляційні процеси, підвищення соціальних стандартів та прагнення держави забезпечити достатній рівень надходжень до фондів соціального страхування. Паралельне зростання максимального розміру внеску свідчить про розширення граничної бази оподаткування доходів, що дозволяло компенсувати скорочення кількості платників за рахунок підвищення фіскального навантаження на формальний сектор.

У 2020-2021 роках темпи зростання мінімального та максимального ЄСВ посилилися, що було зумовлено необхідністю фінансової підтримки системи соціального страхування в умовах пандемічної кризи. Підвищення внесків у цей період відображало прагнення зберегти платоспроможність фондів за умов зростання соціальних зобов'язань і зниження чисельності застрахованих осіб. Однак таке зростання посилювало навантаження на роботодавців, що могло стримувати легалізацію зайнятості.

У 2022-2023 роках показники мінімального та максимального ЄСВ залишалися незмінними, що свідчить про запровадження політики фінансової стабілізації в умовах воєнного стану. Фіксація цих параметрів була спрямована на зменшення додаткового тиску на бізнес у період високої економічної невизначеності. Однак у 2024 році відновлюється зростання внесків, зокрема мінімальний ЄСВ збільшується до 1760 грн, а максимальний до 26400 грн, що вказує на поступове повернення до політики нарощування фіскальних ресурсів.

Загалом, динаміка мінімального та максимального розміру ЄСВ демонструє прагнення держави балансувати між забезпеченням фінансової

стійкості системи соціального страхування та обмеженням навантаження на ринок праці, що визначає суперечливий характер подальшого розвитку цієї сфери.

Аналіз динаміки бюджетних видатків дозволяє оцінити реальні масштаби державної підтримки у сфері безробіття (табл.2.3).

Таблиця 2.3. Динаміка видатків бюджету на соціальний захист на випадок безробіття в Україні за 2015-2024 рр.

Рік	Видатки бюджету на соціальний захист на випадок безробіття, млн. грн	Приріст	
		млн. грн	%
2015	126,4	-	-
2016	128,3	1,9	1,50
2017	144,2	15,9	12,39
2018	150,9	6,7	4,65
2019	186	35,1	23,26
2020	6739,2	6553,2	3523,23
2021	1887,2	-4852	-72,00
2022	68,4	-1818,8	-96,38
2023	260,9	192,5	281,43
2024	484,6	223,7	85,74

Джерело: розроблено автором на основі [39]

Наведена в табл.2.3 динаміка видатків бюджету на соціальний захист на випадок безробіття характеризується різкими коливаннями, що відображають зміну пріоритетів бюджетної політики та реакцію держави на кризові явища на ринку праці. У 2015-2016 роках обсяги видатків зростали незначними темпами, зокрема у 2016 році приріст становив 1,50%, що свідчить про відносну стабільність фінансування та відсутність суттєвих шоків, які вимагали б масштабного втручання з боку бюджету. У 2017-2019 роках темпи зростання прискорилися, досягнувши 12,39% у 2017 році та 23,26% у 2019 році, що було зумовлено поступовим розширенням програм соціальної підтримки та необхідністю коригування видатків відповідно до зростання чисельності осіб, які потребували допомоги. Кардинальна зміна динаміки відбулася у 2020 році, коли обсяг бюджетних видатків зріс на 3523,23%, що пояснюється пандемічною кризою, яка спричинила масове скорочення зайнятості та різке зростання потреби у фінансуванні заходів соціального захисту. Держава була змушена компенсувати втрати доходів населення та підтримати функціонування ринку праці через

надзвичайні бюджетні асигнування, що істотно перевищували рівень попередніх років. Цей різкий приріст мав тимчасовий характер і не відображав довгострокової тенденції.

У 2021 році спостерігається зворотна динаміка, коли видатки скоротилися на 72%, що пов'язано з поступовим згортанням антикризових програм та поверненням до більш стриманої бюджетної політики після пікового навантаження попереднього року. Проте найбільш різке скорочення відбулося у 2022 році, коли видатки зменшилися на 96,38%. Така динаміка пояснюється кардинальною переорієнтацією бюджетних ресурсів в умовах воєнного стану, коли пріоритет було надано оборонним і безпековим видаткам, а фінансування соціальних програм, пов'язаних із безробіттям, було суттєво обмежене. Починаючи з 2023 року, спостерігається відновлення бюджетного фінансування соціального захисту на випадок безробіття, що відображено зростанням видатків на 281,43%. У 2024 році позитивна динаміка зберігається, хоча темп зростання сповільнюється до 85,74%. Це свідчить про поступове повернення держави до підтримки соціальної сфери в умовах адаптації економіки до тривалих кризових факторів.

Загалом, аналіз динаміки бюджетних видатків показує, що фінансування соціального захисту на випадок безробіття має виразно проциклічний характер і значною мірою залежить від надзвичайних обставин, що обмежує його стабільність та прогнозованість у довгостроковій перспективі.

Частка видатків на соціальний захист на випадок безробіття характеризує місце цієї складової у загальній структурі соціальних витрат (рис.2.6).

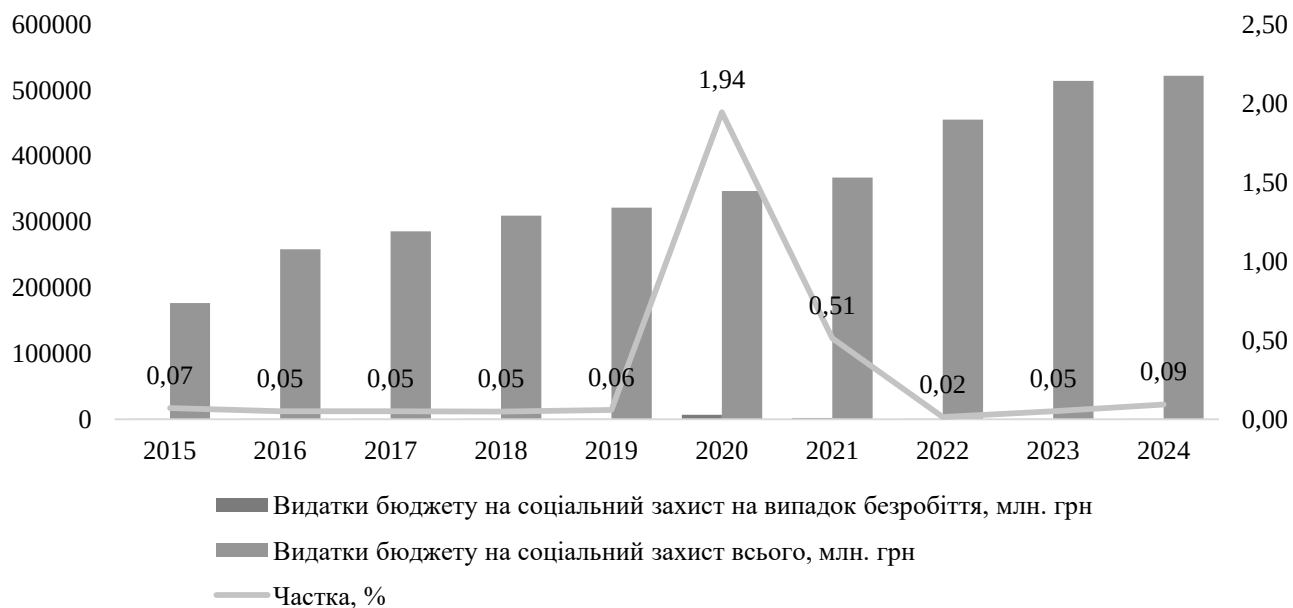

Рисунок 2.6. Частка бюджету на соціальний захист на випадок безробіття у загальних видатках на соціальних захист в Україні за 2015-2024 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [39]

Наведена на рис.2.6 динаміка частки видатків бюджету на соціальний захист на випадок безробіття у загальних видатках на соціальний захист відображає зміну ролі проблеми безробіття в системі державних соціальних пріоритетів та чутливість бюджетної політики до кризових явищ. У 2015-2019 роках частка цих видатків залишалася стабільно низькою в межах 0,05-0,07%, що свідчить про другорядне місце підтримки безробітних у структурі соціальних витрат. У цей період держава зосереджувалася на фінансуванні інших напрямів соціального захисту, зокрема пенсійного забезпечення та соціальних трансфертів, тоді як безробіття не розглядалося як системна загроза соціальній стабільності. Різка зміна ситуації відбулася у 2020 році, коли частка видатків на соціальний захист на випадок безробіття зросла до 1,94%, що зумовлено пандемічною кризою, яка спричинила масове скорочення зайнятості та різке зростання потреби у фінансовій підтримці осіб, що втратили роботу. У цей період бюджетна політика набула антикризового характеру, а підтримка безробітних стала одним із ключових інструментів пом'якшення соціально-економічних наслідків шоків на ринку праці. Зростання частки відбулося не лише за рахунок збільшення

абсолютних видатків, а й через відносно повільніше зростання загальних витрат на соціальний захист.

У 2021 році частка видатків на безробіття скоротилася до 0,51%, що свідчить про згортання надзвичайних заходів та повернення до більш стриманої моделі бюджетного фінансування. Однак найбільш різке зменшення відбулося у 2022 році, коли цей показник знизився до 0,02%. Таке скорочення пояснюється кардинальною переорієнтацією державних фінансів в умовах воєнного стану, коли пріоритет було надано оборонним видаткам і підтримці інших соціально вразливих груп, зокрема внутрішньо переміщених осіб. У цих умовах соціальний захист на випадок безробіття втратив значну частину бюджетної підтримки, незважаючи на загострення проблем на ринку праці. У 2023-2024 роках частка видатків на соціальний захист на випадок безробіття поступово зростає до 0,05% та 0,09% відповідно, що свідчить про часткове відновлення уваги держави до цієї сфери. Проте навіть у 2024 році її рівень залишається істотно нижчим порівняно з кризовим 2020 роком.

Загалом, аналіз динаміки частки бюджетних видатків засвідчує, що підтримка безробітних в Україні має ситуативний характер і значною мірою залежить від надзвичайних обставин, що обмежує сталість і передбачуваність соціальної політики у сфері безробіття.

Таким чином, проведений аналіз системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні засвідчує її високу залежність від макроекономічної динаміки та зовнішніх шоків. Зміни чисельності застрахованих осіб і параметрів єдиного соціального внеску безпосередньо впливають на фінансову стійкість системи. Бюджетне фінансування соціального захисту на випадок безробіття має нестабільний і переважно реактивний характер, а воєнні та пандемічні чинники істотно трансформували механізми надання допомоги та бюджетні пріоритети. У результаті система потребує подальшого вдосконалення з урахуванням довгострокових викликів ринку праці.

2.3 Проблеми та недоліки чинної системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні

Система соціального страхування на випадок безробіття в Україні функціонує в умовах тривалих кризових викликів, що істотно ускладнюють виконання її соціальної та економічної ролі. Воєнний стан, структурні деформації ринку праці та обмежені фінансові ресурси посилюють наявні внутрішні проблеми цієї системи. У таких умовах актуалізується потреба критичного аналізу її недоліків і вразливих елементів (табл.2.4).

Таблиця 2.4. Проблеми чинної системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні

Проблема	Причини	Наслідки
1	2	3
Високий рівень безробіття внаслідок воєнного стану	Руйнування підприємств, зупинка економічної діяльності, масова міграція населення.	Зростання навантаження на систему страхування, зниження її фінансової стійкості.

Продовження таблиці 2.4

1	2	3
Нестача фінансових ресурсів для забезпечення виплат і програм підтримки	Недостатній обсяг страхових внесків, зниження рівня зайнятості в кризових умовах.	Обмеження розмірів і тривалості допомоги, скорочення програм підтримки.
Відсутність прозорих механізмів моніторингу та звітності	Недосконалість управлінських процедур і контролю.	Нецільове використання коштів, зниження довіри населення та бізнесу.
Слабкий зв'язок розміру допомоги з попередньою заробітною платою	Орієнтація виплат на мінімальні соціальні стандарти.	Зниження компенсаційної функції страхування, зростання соціальної незахищеності.
Низький рівень активних програм сприяння зайнятості	Недостатнє фінансування перепідготовки, підвищення кваліфікації та самозайнятості.	Уповільнення повернення безробітних на ринок праці.
Недостатня адаптація до регіональних диспропорцій ринку праці	Уніфіковані механізми без урахування регіональних відмінностей.	Поглиблення територіальної нерівності та неефективність підтримки.
Бюрократизованість процедур отримання допомоги	Складні адміністративні вимоги та тривалі строки розгляду.	Обмежений доступ до соціального захисту для вразливих груп.

Джерело: розроблено автором на основі [40-43]

Високий рівень безробіття в Україні в умовах воєнного стану є однією з найбільш системних проблем функціонування соціального страхування на випадок безробіття. Воєнні дії спричинили масштабні руйнування виробничої інфраструктури, що призвело до припинення або суттєвого обмеження діяльності значної кількості підприємств у промисловості, сфері послуг і сільському господарстві. Зупинка економічної активності, порушення логістичних ланцюгів і втрата доступу до ринків збуту зумовили масові скорочення персоналу та зростання кількості осіб, які втратили роботу з економічних причин. Додатковим чинником стало вимушене переміщення населення як усередині країни, так і за її межі, що дестабілізувало регіональні ринки праці та поглибило дисбаланси між попитом і пропозицією робочої сили. У результаті система соціального страхування зіткнулася з різким збільшенням кількості потенційних отримувачів допомоги по безробіттю. Таке зростання навантаження відбувається в умовах одночасного скорочення економічної бази, що істотно ускладнює виконання системою її соціальної функції. Підвищений рівень безробіття призводить до зростання обсягів виплат і потреби у фінансуванні, що підриває фінансову стійкість страхового фонду, а тривале перебування значної частини населення у статусі безробітних поглиблює соціальну напруженість і посилює ризики довготривалої втрати трудового потенціалу. Загалом, воєнний стан сформував комплексну проблему, у межах якої високий рівень безробіття виступає як наслідком економічних руйнувань, так і чинником дестабілізації системи соціального страхування.

Нестача фінансових ресурсів для забезпечення виплат і реалізації програм підтримки безробітних є ще однією ключовою проблемою чинної системи соціального страхування на випадок безробіття. Основною причиною цього явища є недостатній обсяг страхових внесків, що безпосередньо залежить від рівня зайнятості та масштабів формального сектору економіки [40]. У кризових умовах скорочення кількості працюючих осіб і зменшення фонду оплати праці призводять до звуження доходної бази страхового фонду, а поглиблення тінізації зайнятості та

припинення діяльності підприємств додатково посилюють дисбаланс між надходженнями та видатками системи. В умовах воєнного стану ці процеси набули системного характеру, що обмежило можливості акумулювання достатніх фінансових ресурсів. Наслідком нестачі коштів стало звуження параметрів соціального захисту безробітних, зокрема обмеження розмірів і тривалості виплат. Скорочення фінансування також негативно вплинуло на реалізацію програм підтримки, що зменшило загальний обсяг соціальної допомоги. У результаті система втратила частину своєї компенсаторної спроможності та здатності пом'якшувати соціальні наслідки втрати роботи. Загалом, нестача фінансових ресурсів виступає не лише поточною проблемою, а й довгостроковим фактором ослаблення ефективності соціального страхування на випадок безробіття.

Відсутність прозорих механізмів моніторингу та звітності у системі соціального страхування на випадок безробіття є суттєвою інституційною проблемою, що негативно впливає на ефективність її функціонування. Недосконалість управлінських процедур і недостатній рівень контролю за рухом фінансових ресурсів створюють умови для неузгодженості між задекларованими цілями системи та фактичними результатами її діяльності [40]. Обмежена доступність повної та зрозумілої інформації про використання коштів ускладнює оцінювання результативності програм соціального захисту. У таких умовах зростає ризик нецільового або неефективного використання фінансових ресурсів, що підриває фінансову стійкість системи. Непрозорість процесів управління знижує рівень підзвітності відповідальних інституцій та послаблює внутрішні механізми самоконтролю, що формує негативне сприйняття системи з боку населення, яке сумнівається у справедливості розподілу страхових коштів. Аналогічні настрої виникають і серед бізнесу, для якого непрозорість використання внесків зменшує мотивацію до повної та своєчасної їх сплати. Зниження довіри з боку основних учасників системи поглиблює проблеми з наповненням страхового фонду та ускладнює його стабільне функціонування. У довгостроковій перспективі така ситуація послаблює інституційну легітимність

системи соціального страхування та знижує її спроможність виконувати соціально-стабілізаційну роль.

Слабкий зв'язок між розміром допомоги по безробіттю та попередньою заробітною платою працівника є однією з ключових проблем, що знижує ефективність страхового механізму. Орієнтація системи виплат переважно на мінімальні соціальні стандарти призводить до формального характеру компенсації втраченого доходу [41, с. 138]. Такий підхід зумовлений прагненням обмежити фінансове навантаження на систему в умовах нестачі ресурсів, однак нівелює страхову логіку соціального захисту. У результаті особи з тривалим страховим стажем і вищими заробітками отримують допомогу, яка лише незначною мірою відображає їхній внесок у формування страхових фондів, що знижує стимулюючу роль страхування та підриває принцип еквівалентності між сплаченими внесками і рівнем соціального захисту. Наслідком є зменшення компенсаційної функції системи, оскільки допомога не здатна забезпечити підтримання звичного рівня життя безробітного. Для багатьох домогосподарств це означає різке скорочення доходів і підвищення ризику бідності. Соціальна незахищеність у період безробіття посилює економічну вразливість населення та поглиблює соціальну нерівність. Загалом, слабка залежність розміру допомоги від попередньої заробітної плати трансформує систему соціального страхування у мінімалістичний інструмент підтримки, обмежуючи її соціальну ефективність.

Низький рівень активних програм сприяння зайнятості є суттєвим недоліком системи соціального страхування на випадок безробіття, оскільки обмежує її здатність впливати на відновлення трудової активності населення. Недостатнє фінансування заходів професійної перепідготовки, підвищення кваліфікації та підтримки самозайнятості звужує можливості безробітних адаптуватися до змін у структурі попиту на робочу силу [42, с. 650]. В умовах трансформації економіки та зростання вимог до професійних компетенцій відсутність належної підтримки у сфері розвитку людського капіталу поглиблює розрив між навичками безробітних і потребами роботодавців, що призводить до тривалого перебування значної частини осіб у статусі безробітних та зростання

довготривалого безробіття. Обмежена результативність активних програм знижує загальну ефективність державної політики зайнятості, оскільки система переважно зосереджується на пасивній підтримці доходів. Наслідком такого підходу є уповільнення повернення безробітних на ринок праці та зменшення їхньої конкурентоспроможності. Тривала відсутність зайнятості сприяє втраті професійних навичок і мотивації до праці. У ширшому соціально-економічному контексті це посилює навантаження на систему соціального страхування та поглиблює соціальні ризики, пов'язані з маргіналізацією частини населення.

Недостатня адаптація системи соціального страхування на випадок безробіття до регіональних диспропорцій ринку праці є серйозною проблемою, що знижує адресність і результативність соціальної підтримки. Використання уніфікованих механізмів без урахування відмінностей у рівнях безробіття, економічному потенціалі та структурі зайнятості регіонів призводить до невідповідності між потребами територій і наданими інструментами підтримки [43]. Регіони з високим рівнем безробіття та обмеженими можливостями створення робочих місць опиняються в однакових умовах із більш економічно розвиненими територіями. Такий підхід не враховує специфіку локальних ринків праці, що ускладнює ефективне використання ресурсів системи. Наслідком є поглиблення територіальної нерівності та збереження структурних дисбалансів у зайнятості. У регіонах із низькою економічною активністю соціальна підтримка не компенсує обмежені можливості працевлаштування, що сприяє міграції працездатного населення. Разом з тим, у більш розвинених регіонах ресурси можуть використовуватися без належної концентрації на найбільш проблемних групах. У підсумку система втрачає здатність виконувати вирівнювальну функцію та забезпечувати збалансований розвиток ринку праці на національному рівні.

Бюрократизованість процедур отримання допомоги по безробіттю є значною організаційною проблемою, яка ускладнює доступ до соціального захисту. Складні адміністративні вимоги, необхідність збору численних документів і тривалі строки розгляду заяв створюють додаткові бар'єри для осіб, які втратили роботу. Особливо гостро ця проблема проявляється для внутрішньо

переміщених осіб, людей з інвалідністю та інших вразливих груп населення, які мають обмежені ресурси для проходження бюрократичних процедур. Недостатня гнучкість адміністративних процесів знижує оперативність надання допомоги у період, коли підтримка є критично необхідною. У результаті частина безробітних не отримує своєчасної соціальної підтримки або взагалі відмовляється від звернення до системи, що призводить до зростання неформальних стратегій виживання та поглиблення соціальної вразливості. У довгостроковій перспективі надмірна бюрократизація сприяє соціальній ексклюзії та знижує ефективність державної соціальної політики у сфері безробіття.

Таким чином, проблеми чинної системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні мають комплексний і взаємопов'язаний характер. Воєнний стан та економічна нестабільність значно посилили фінансові й інституційні обмеження системи. Недостатність ресурсів і слабка прив'язаність виплат до попередніх доходів знижують рівень соціального захисту безробітних. Обмежений розвиток активних програм зайнятості зменшує ефективність повернення населення до ринку праці. У сукупності ці чинники стримують виконання системою соціального страхування на випадок безробіття в Україні її соціальної та стабілізаційної функції.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

3.1 Перспективи інтеграції міжнародного досвіду в українську практику страхування безробіття

Інтеграція міжнародного досвіду у національну систему страхування безробіття є важливим напрямом її інституційного оновлення та підвищення ефективності. Порівняльний аналіз моделей різних країн дозволяє виявити альтернативні підходи до фінансування, організації виплат і поєднання пасивних та активних заходів політики зайнятості (табл.3.1).

Таблиця 3.1. Міжнародний досвід страхування безробіття та перспективи його інтеграції в Україні

Країни	Особливості	Перспективи для України
Данія	Модель flexicurity, добровільне страхування за принципом Гента, високі виплати при обмеженій тривалості, активна політика зайнятості.	Посилення ролі активних програм, поєднання соціального захисту з вимогами до пошуку роботи.
Німеччина	Обов'язкове страхування, чітка залежність виплат від стажу, антикризовий механізм Kurzarbeit.	Запровадження інструментів збереження робочих місць у кризові періоди.
США	Федералізована система, обмежені виплати, тимчасові розширення у кризах.	Використання надзвичайних механізмів підтримки та гнучкості регулювання.
Чилі	Поєднання індивідуальних рахунків і солідарного фонду, участь працівника і роботодавця.	Підвищення зацікавленості в офіційній зайнятості та фінансової стійкості системи.
Південна Корея	Всеосяжне обов'язкове страхування, сильний акцент на активних програмах, розширення охоплення.	Розвиток активної політики зайнятості та включення нестандартних форм праці.

Джерело: розроблено автором на основі [44-50]

Данська модель страхування на випадок безробіття, відома як концепція «гнучкої безпеки» (flexicurity), є однією з найбільш збалансованих і

результативних систем соціального захисту на ринку праці. Її ключовою особливістю є поєднання високого рівня соціальних гарантій для працівників із гнучким регулюванням трудових відносин, що забезпечує одночасно мобільність робочої сили та економічну адаптивність. Центральним елементом цієї моделі виступає добровільне страхування на випадок безробіття, яке адмініструється спеціалізованими касами, що діють за так званим Гентським принципом. Працівники самостійно ухвалюють рішення щодо участі в таких касах, які часто пов'язані з профспілковими організаціями, однак активна фінансова підтримка з боку держави забезпечує високий рівень охоплення системою страхування.

Суттєва державна субсидія дозволяє зберігати добровільний характер участі без втрати масовості, що є важливою інституційною відмінністю данської моделі від класичних обов'язкових систем соціального страхування. Такий підхід поєднує індивідуальну відповідальність працівника з солідарною участю держави, формуючи стійкий механізм фінансування та високий рівень довіри до системи. Значущою рисою є також характер страхових виплат, які можуть сягати до 90% попереднього заробітку, що забезпечує реальну компенсацію втрати доходу та знижує соціальні ризики періоду безробіття [44]. Разом з тим, система містить чітко визначені обмеження щодо максимальної суми допомоги та строків її отримання, що запобігає формуванню довготривалої залежності від соціальних виплат.

Обмеження тривалості страхових виплат, як правило, до двох років у межах трирічного періоду, створює стимул до активного пошуку роботи та переходу до нової зайнятості. Після вичерпання цього терміну особа може розраховувати лише на базову соціальну допомогу, що посилює мотиваційний ефект страхового механізму. Важливою складовою *flexicurity* є активна політика зайнятості, яка органічно інтегрована у систему страхування. Отримання допомоги супроводжується обов'язком безробітного брати участь у програмах підвищення кваліфікації, перекваліфікації або громадських роботах, а також регулярно взаємодіяти з центрами зайнятості.

Такий підхід, що ґрунтується на принципі «право і обов'язок», був інституційно закріплений у середині 1990-х років і став відповіддю на виклики структурного безробіття. Він спрямований не лише на фінансову підтримку, а й на підтримання конкурентоспроможності робочої сили в умовах динамічної економіки. У результаті дана модель дозволяє поєднати високу соціальну захищеність із гнучкістю трудових відносин, мінімізуючи соціальні витрати економічних трансформацій. Досвід Данія демонструє, що ефективна система страхування безробіття може бути не лише інструментом компенсації втрат, а й активним чинником підтримки мобільності та стійкості ринку праці.

Німецька система страхування на випадок безробіття є прикладом класичної моделі обов'язкового соціального страхування, що ґрунтується на принципі солідарної відповідальності працівників і роботодавців та тісно пов'язана з державною політикою зайнятості. У Німеччина участь у страхуванні є обов'язковою для переважної більшості найманих працівників, що забезпечує широке охоплення населення та стабільну фінансову базу системи. Фінансування здійснюється за рахунок страхових внесків, які сплачуються порівну роботодавцями й працівниками, що дозволяє розподіляти ризики втрати роботи між усіма учасниками ринку праці. Централізоване управління системою через Федеральне агентство з праці під наглядом держави забезпечує єдність стандартів, контроль за використанням коштів і координацію активних та пасивних заходів політики зайнятості.

Страхові виплати у межах німецької системи мають чітко виражений компенсаційний характер і залежать від попереднього рівня доходів. Допомога по безробіттю першого рівня передбачає виплату приблизно 60% чистого заробітку, а для осіб із дітьми – підвищену частку, що дозволяє частково зберегти рівень життя в період втрати роботи. Тривалість отримання виплат диференціюється залежно від страхового стажу та віку, що відображає принцип еквівалентності між внесками та обсягом соціального захисту [45]. Після завершення страхового періоду безробітні переходять до системи базової соціальної допомоги, яка

фінансується з бюджету та надається з урахуванням майнового стану, що чітко розмежовує страхову і соціальну складові підтримки.

Особливе місце в німецькій моделі займають антикризові інструменти, насамперед механізм короткострокової зайнятості *Kurzarbeit*. Ця програма дозволяє роботодавцям у періоди економічних спадів скорочувати робочий час замість звільнення працівників, а держава компенсує значну частину втраченого доходу [46]. Завдяки цьому зберігаються трудові колективи, виробничі компетенції та зв'язок працівників із підприємством, що зменшує соціальні витрати кризи. Практика застосування *Kurzarbeit* під час фінансової кризи 2008-2009 років і пандемії 2020 року продемонструвала високу ефективність цього інструменту у стримуванні різкого зростання безробіття та прискоренні подальшого відновлення зайнятості.

Важливою складовою інституційної еволюції системи стали реформи початку 2000-х років, відомі як реформи Гарц, які скоротили максимальну тривалість страхових виплат і посилили вимоги до активного пошуку роботи, що дозволило зменшити масштаби довготривалого безробіття та підвищити роль активної участі безробітних у програмах працевлаштування. У цілому німецька модель поєднує стабільне обов'язкове страхування з гнучкими антикризовими інструментами, що робить її ефективним механізмом підтримки зайнятості та соціальної стабільності в умовах економічних коливань.

Система страхування на випадок безробіття у США характеризується виразно федералізованою моделлю, у межах якої відповідальність за організацію та фінансування програм розподілена між федеральним урядом і штатами. Федеральне законодавство встановлює загальні рамки функціонування системи, тоді як кожний штат розробляє власну програму страхування, визначаючи рівень виплат, тривалість допомоги та умови доступу. Такий підхід забезпечує гнучкість і можливість врахування регіональних особливостей ринку праці, однак призводить до значної нерівномірності соціального захисту між штатами. Фінансування системи здійснюється переважно за рахунок податків на заробітну плату роботодавців, що формують трастові фонди штатів, з яких безпосередньо

виплачуються допомоги по безробіттю. Участь працівників у фінансуванні є обмеженою і характерна лише для незначної кількості штатів.

Рівень і тривалість страхових виплат у США загалом є нижчими порівняно з більшістю європейських країн, що відображає ліберальну модель соціальної політики. Типовий розмір допомоги становить близько 40-50% від попереднього заробітку в межах максимальних лімітів, установлених на рівні штату. Стандартна тривалість виплат у більшості штатів обмежується 26 тижнями, після чого допомога припиняється, якщо не застосовуються спеціальні механізми продовження. Останніми роками окремі штати скоротили цей термін до 12-20 тижнів, що ще більше зменшило обсяг соціального захисту [47]. Децентралізований характер системи зумовлює суттєві відмінності у рівні підтримки, внаслідок чого безробітні в різних штатах перебувають у нерівних умовах залежно від місця проживання та фінансової спроможності регіональних фондів.

Американська система передбачає механізми тимчасового розширення підтримки у періоди економічних спадів. За умов різкого зростання безробіття федеральний уряд може запроваджувати програми додаткових або продовжених виплат, які фінансуються з федерального бюджету. Найбільш масштабним прикладом такого втручання стала реакція на пандемію COVID-19 у 2020 році, коли було реалізовано пакет надзвичайних заходів, що суттєво розширили охоплення та обсяги допомоги [48]. Запровадження тимчасових програм для самозайнятих і фрілансерів, а також встановлення федеральної надбавки до штатних виплат дозволили на обмежений період компенсувати значну частину втрачених доходів. Хоча ці заходи мали тимчасовий характер, вони продемонстрували потенціал системи до швидкої адаптації в умовах кризи.

Сучасні дискусії щодо реформування американської системи страхування безробіття зосереджені на підвищенні її адекватності та автоматичності реагування на економічні спади. Обговорюються можливості збільшення тривалості та розміру виплат, а також створення механізмів автоматичного пом'якшення критеріїв доступу під час криз, що наближає підхід США до

окремих європейських практик. Загалом, американська модель поєднує високу гнучкість і децентралізацію з обмеженим рівнем базового соціального захисту, що визначає її сильні та вразливі сторони у контексті сучасних викликів ринку праці.

Система страхування на випадок безробіття у Чилі є прикладом інноваційної інституційної моделі, що поєднує елементи індивідуальної відповідальності та солідарного перерозподілу ризиків. Запроваджена на початку 2000-х років, вона стала відповіддю на обмеженість традиційних механізмів соціального захисту, які раніше зводилися переважно до виплати вихідної допомоги при звільненні. Ключовою особливістю цієї системи є наявність персональних накопичувальних рахунків для кожного найманого працівника, що функціонують паралельно із солідарним страховим фондом [49]. Така структура дозволяє поєднати індивідуальну зацікавленість працівників у формуванні власних заощаджень із колективною підтримкою осіб, які опинилися у складнішій ситуації на ринку праці. Адміністрування системи здійснюється спеціалізованою приватною корпорацією під державним наглядом, що забезпечує інституційну автономію за одночасного збереження публічного контролю.

Фінансування страхування від безробіття в Чилі базується на багатоканальній моделі участі працівників, роботодавців і держави. Внески роботодавців і працівників формують індивідуальні рахунки, а також наповнюють солідарний фонд, призначений для виплат у разі недостатності особистих накопичень. Диференціація ставок залежно від типу трудового контракту відображає прагнення врахувати різні ризики зайнятості, зокрема вищу вразливість працівників із строковими договорами. Державна участь у фінансуванні солідарного фонду виконує стабілізаційну функцію, забезпечуючи його платоспроможність у періоди економічних спадів. У результаті формується відносно фінансово стійка система, менш залежна від коливань поточної зайнятості, ніж класичні солідарні моделі.

Механізм виплат при безробітті також відображає комбінований характер системи. У разі втрати роботи працівник насамперед використовує кошти, накопичені на власному рахунку, що підсилює зв'язок між попередньою трудовою

діяльністю та рівнем соціального захисту. Якщо ж цих ресурсів недостатньо і виконуються встановлені умови, активується солідарний компонент, який забезпечує додаткову підтримку на обмежений період. Зменшення розміру виплат у часі створює стимули до активного пошуку нової роботи, не позбавляючи особу базового доходу в період адаптації. Упровадження цієї моделі суттєво розширило охоплення населення страхуванням від безробіття та підвищило його інституційну ефективність.

Досвід функціонування чилійської системи в умовах криз, зокрема під час пандемії, продемонстрував її гнучкість і здатність до тимчасової адаптації. Дозвіл на дострокове використання накопичених коштів став інструментом підтримки доходів населення в надзвичайних обставинах. Загалом, чилійська модель розглядається як фінансово стала та така, що стимулює офіційну зайнятість, оскільки рівень майбутнього захисту безпосередньо залежить від участі у формальній системі внесків.

Система страхування на випадок безробіття у Південній Кореї є прикладом поступової інституційної еволюції від обмеженого галузевого охоплення до майже всеосяжної моделі захисту зайнятості. Запроваджене у середині 1990-х років страхування Employment Insurance стало відповіддю на структурні зміни ринку праці та зростання соціальних ризиків, пов'язаних з індустріалізацією і глобалізацією. На початковому етапі система охоплювала лише великі підприємства, однак Азійська фінансова криза наприкінці 1990-х років продемонструвала необхідність її масштабного розширення. У результаті охоплення було поступово поширено на середні та малі підприємства, а згодом і на працівників з нестандартними формами зайнятості, включно з тимчасово та неповністю зайнятими. Такий поетапний підхід дозволив адаптувати систему до економічних реалій без різкого зростання фінансового навантаження.

Фінансування корейської системи базується на внесках роботодавців і працівників із диференційованими ставками, що враховують розмір підприємства та участь у програмах підтримки зайнятості. Окрім власне страхування на випадок безробіття, внески спрямовуються на фінансування програм підвищення

кваліфікації, стабілізації зайнятості та підтримки роботодавців, що надає системі комплексного характеру. Державні субсидії відіграють допоміжну роль, забезпечуючи фінансування адміністративних витрат і підтримку окремих напрямів активної політики зайнятості, зокрема для малого бізнесу. Така структура дозволяє поєднати принцип страхування з інвестиціями в людський капітал і зниження ризиків безробіття в довгостроковій перспективі.

Виплати по безробіттю в межах системи Employment Insurance мають помірний компенсаційний характер і доповнюються розгалуженою мережею активних заходів. Розмір допомоги з пошуку роботи становить приблизно половину попереднього заробітку в межах установлених мінімальних і максимальних значень, а тривалість виплат диференціюється залежно від страхового стажу та віку. Разом з тим, отримання допомоги тісно пов'язане з обов'язком активної участі у програмах зайнятості, що реалізуються через державні центри зайнятості. Кар'єрні консультації, професійне навчання та субсидування працевлаштування формують інституційне середовище, у якому фінансова підтримка поєднується зі стимулюванням швидкого повернення до роботи. Додаткові премії за дострокове працевлаштування підсилюють мотиваційний ефект системи.

Останні реформи свідчать про прагнення Південної Кореї до створення максимально інклюзивної моделі захисту від безробіття. Розширення страхового покриття на фрилансерів і самозайнятих є реакцією на трансформацію ринку праці та уроки пандемії, яка оголила вразливість нестандартних форм зайнятості [50]. Паралельне впровадження програм мінімальної державної підтримки для тих, хто не підпадає під страхування, дозволяє поєднати страхові та соціальні елементи захисту. Загалом, південнокорейська модель демонструє, як поетапні реформи, акцент на активній політиці зайнятості та розширення охоплення можуть забезпечити адаптивність системи страхування безробіття в умовах структурних змін економіки.

Таким чином, міжнародний досвід страхування безробіття демонструє різноманіття інституційних моделей, кожна з яких відображає специфіку

соціально-економічного розвитку країни. Аналіз показує, що найбільш ефективними є системи, які поєднують адекватний рівень соціального захисту з активною політикою зайнятості. Для України перспективним є запозичення окремих елементів, а не повне відтворення іноземних моделей. Особливу цінність мають механізми адаптації до криз і стимулювання швидкого повернення до роботи. Загалом, міжнародний досвід може стати джерелом інституційного вдосконалення української системи.

3.2 Пропозиції щодо інституційного розвитку системи страхування безробітних

Інституційний розвиток системи страхування безробітних є необхідною передумовою підвищення її ефективності та стійкості в умовах структурних трансформацій ринку праці. Формування обґрунтованих інституційних пропозицій є важливим кроком до модернізації страхування на випадок безробіття (табл.3.2).

Таблиця 3.2. Пропозиції щодо інституційного розвитку системи страхування безробітних в Україні

Пропозиція	Які проблеми вирішуються	Наслідки
1	2	3
Закріпити на нормативному рівні мінімальну частку фінансування активних програм зайнятості, обмеживши домінування пасивних виплат	Низький рівень активних програм сприяння зайнятості; нестача фінансових ресурсів для забезпечення виплат і програм підтримки.	Підвищення ролі активної політики зайнятості, скорочення тривалості безробіття, зменшення навантаження на пасивні виплати.
Запровадити індивідуальні електронні профілі безробітних із фіксацією страхового стажу та доходів	Слабкий зв'язок розміру допомоги з попередньою заробітною платою; бюрократизованість процедур отримання допомоги.	Підвищення адресності допомоги, спрощення адміністративних процедур, зменшення соціальної незахищеності.
Надати регіональним центрам зайнятості	Недостатня адаптація до регіональних диспропорцій	Підвищення ефективності підтримки у регіонах з критичною

право перерозподілу частини коштів	ринку праці; високий рівень безробіття внаслідок воєнного стану.	ситуацією на ринку праці.
Створити систему співфінансування програм перепідготовки з роботодавцями	Низький рівень активних програм сприяння зайнятості; високий рівень безробіття внаслідок воєнного стану.	Прискорення повернення безробітних до зайнятості, зменшення структурного безробіття.

Продовження таблиці 3.2

1	2	3
Створити відкритий онлайн-реєстр видатків фонду з деталізацією	Відсутність прозорих механізмів моніторингу та звітності; нестача фінансових ресурсів.	Зниження ризиків нецільового використання коштів, підвищення довіри населення та бізнесу.

Джерело: розроблено автором на основі [40-43]

Закріплення на нормативному рівні мінімальної частки фінансування активних програм зайнятості є інституційною пропозицією, спрямованою на зміну балансу між пасивними та активними інструментами політики на ринку праці. Її реалізація передбачає внесення відповідних змін до бюджетного та соціального законодавства, які б встановлювали обов'язкові пропорції розподілу коштів соціального страхування на випадок безробіття. Ключовою умовою впровадження цієї пропозиції є наявність узгодженої державної позиції щодо пріоритетності активних заходів, а також середньострокове бюджетне планування, яке дозволяє прогнозувати фінансові можливості системи. Реалізація вимагатиме чіткої координації між органами виконавчої влади, відповідальними за формування соціальної та бюджетної політики, зокрема центральними органами, що забезпечують регулювання зайнятості та управління фондами соціального страхування. Важливою умовою є також наявність інституційної спроможності для ефективного адміністрування активних програм, зокрема професійної перепідготовки, підвищення кваліфікації та підтримки самозайнятості. Відповідальність за реалізацію цієї пропозиції покладається на державні органи, що здійснюють нормотворчу діяльність у сфері соціального страхування, а також на органи управління фондом, які мають забезпечити цільове використання коштів відповідно до встановлених нормативів. У сукупності така пропозиція

створює інституційні передумови для поступового зменшення залежності системи від пасивних виплат і посилення її впливу на процеси відновлення зайнятості.

Запровадження індивідуальних електронних профілів безробітних із фіксацією страхового стажу, попередніх доходів, результатів навчання та історії працевлаштування є пропозицією, орієнтованою на цифрову трансформацію системи соціального страхування на випадок безробіття. Її реалізація передбачає створення єдиної інформаційної платформи, інтегрованої з державними реєстрами, що забезпечує повноту та актуальність даних про застрахованих осіб. Ключовою умовою впровадження є наявність розвиненої цифрової інфраструктури, правового регулювання обігу персональних даних та гарантій інформаційної безпеки. Реалізація цієї пропозиції потребує міжвідомчої взаємодії між органами, відповідальними за соціальне страхування, податкове адміністрування та цифрові сервіси, а також уніфікації форматів обміну інформацією. Запровадження електронних профілів дозволяє автоматизувати процеси призначення допомоги, зменшити обсяг паперових процедур і підвищити точність визначення розміру виплат. Відповідальність за впровадження такої системи покладається на центральні органи виконавчої влади, що формують політику у сфері зайнятості та цифрового розвитку, а також на інституції, які безпосередньо адмініструють надання допомоги по безробіттю. Разом з тим, ефективність реалізації залежить від підготовленості персоналу та здатності органів на місцях працювати з цифровими інструментами. Загалом, індивідуальні електронні профілі формують основу для підвищення адресності соціального захисту та інституційного оновлення системи страхування безробітних.

Надання регіональним центрам зайнятості права перерозподілу частини коштів фонду є інституційною пропозицією, спрямованою на підвищення гнучкості системи страхування безробітних в умовах значних територіальних диспропорцій ринку праці. Її реалізація передбачає децентралізацію окремих фінансових повноважень та закріплення на нормативному рівні можливості коригування структури витрат залежно від регіональних потреб. Ключовою умовою впровадження є наявність чітко визначених критеріїв перерозподілу

коштів, що базуються на рівні безробіття, масштабах економічних втрат і специфіці місцевої зайнятості. Важливим є також забезпечення фінансової дисципліни та прозорості звітності на регіональному рівні, щоб уникнути фрагментації ресурсів і неузгодженості з національними пріоритетами. Реалізація цієї пропозиції потребує координації між центральними органами управління фондом та регіональними структурами служби зайнятості. Відповідальність за нормативне закріплення та методичний супровід покладається на центральні органи виконавчої влади у сфері соціальної політики, тоді як безпосереднє управління перерозподілом ресурсів здійснюють регіональні центри зайнятості. За таких умов система отримує інструмент оперативного реагування на локальні кризові явища, що підвищує ефективність підтримки у регіонах з критичною ситуацією на ринку праці.

Створення системи співфінансування програм перепідготовки безробітних за участі роботодавців є пропозицією, орієнтованою на посилення зв'язку між політикою зайнятості та реальними потребами економіки. Реалізація цього підходу передбачає укладання інституційних домовленостей між фондом соціального страхування, службою зайнятості та роботодавцями щодо спільного фінансування навчальних програм. Важливою умовою є наявність чітко визначених зобов'язань сторін, зокрема щодо подальшого працевлаштування осіб, які пройшли перепідготовку. Ефективність співфінансування залежить від здатності державних інституцій і бізнесу координувати свої інтереси та розподіляти ризики. Для впровадження цієї пропозиції необхідне нормативне врегулювання механізмів участі роботодавців, а також створення прозорих процедур відбору програм і учасників. Відповідальність за формування правових рамок і загальну координацію покладається на центральні органи, що відповідають за політику зайнятості та соціальне страхування, а практична реалізація здійснюється службою зайнятості у взаємодії з роботодавцями та навчальними закладами. За таких умов система співфінансування стає інструментом прискорення повернення безробітних до зайнятості та зниження структурного безробіття.

Створення відкритого онлайн-реєстру видатків з деталізацією за програмами, регіонами та категоріями отримувачів є пропозицією, спрямованою на підвищення прозорості та підзвітності системи страхування безробітних. Реалізація цього інструменту передбачає запровадження цифрової платформи, що забезпечує регулярне оновлення та публічну доступність інформації про використання фінансових ресурсів. Ключовою умовою впровадження є нормативне закріплення обов'язку розкриття даних у стандартизованому форматі, а також дотримання вимог щодо захисту персональної інформації. Ефективне функціонування реєстру залежить від інтеграції з існуючими інформаційними системами та чіткої регламентації відповідальності за наповнення даних. Важливу роль відіграє інституційна спроможність органів управління забезпечувати достовірність і повноту інформації. Відповідальність за створення та адміністрування реєстру покладається на центральні органи виконавчої влади у сфері соціального страхування спільно з органами цифрового розвитку. Використання такого інструменту створює умови для громадського та інституційного контролю, що знижує ризики нецільового використання коштів і сприяє зростанню довіри населення та бізнесу до системи соціального страхування безробітних в Україні.

Таким чином, запропоновані напрями інституційного розвитку системи страхування безробітних спрямовані на усунення ключових структурних та управлінських недоліків. Перехід до більшої ролі активних програм зайнятості здатний підвищити результативність соціальної підтримки. Цифровізація та прозорість управління створюють умови для зростання довіри до системи. Посилення регіональної гнучкості дозволяє краще враховувати відмінності ринків праці. У сукупності це формує підґрунтя для більш стійкої та ефективної моделі страхування безробітних.

3.3 Обґрунтування ефективності запропонованих пропозицій

Обґрунтування ефективності запропонованих інституційних змін ґрунтується на оцінці їх потенційного впливу на функціонування системи страхування безробітних у різних соціально-економічних умовах. Реалізація таких пропозицій передбачає неоднорідні результати, що залежать від масштабів кризових чинників, фінансових можливостей держави та інституційної спроможності відповідних органів. Тому доцільним є використання сценарного підходу, який дозволяє врахувати рівень невизначеності та ризиків (табл.3.3).

Таблиця 3.3. Сценарії ефективності реалізації запропонованих пропозицій щодо інституційного розвитку системи страхування безробітних в Україні

Сценарій	Інституційні умови реалізації	Очікувані результати
Песимістичний	Обмежені фінансові ресурси, збереження воєнних ризиків, низька інституційна спроможність.	Часткова реалізація пропозицій, обмежений вплив на рівень безробіття, збереження високого навантаження на систему.
Реалістичний	Помірна економічна стабілізація, поступове відновлення зайнятості, адаптація управлінських механізмів.	Підвищення адресності підтримки, зростання ефективності активних програм, помірне скорочення тривалості безробіття.
Оптимістичний	Стійке економічне відновлення, достатнє фінансування, високий рівень цифровізації.	Значне зниження безробіття, фінансова стійкість системи, підвищення довіри населення та бізнесу.

Джерело: розроблено автором на основі [40-43]

В межах песимістичного сценарію ефективність реалізації запропонованих інституційних змін суттєво обмежується несприятливими зовнішніми та внутрішніми умовами. Тривале збереження воєнного стану, високий рівень безпекових ризиків і нестабільність макроекономічного середовища стримують відновлення ринку праці та звужують фінансові можливості системи страхування безробітних. За таких обставин обсяг страхових внесків залишається недостатнім, що обмежує потенціал фінансування активних програм зайнятості та модернізації інституційних механізмів. Запровадження цифрових інструментів і підвищення прозорості управління може відбуватися фрагментарно, без досягнення системного ефекту, оскільки інституційна спроможність органів управління залишається низькою. Обмежені ресурси змушують систему зосереджуватися

переважно на мінімальному рівні пасивної підтримки безробітних, що не дозволяє істотно скоротити тривалість безробіття або знизити навантаження на соціальні фонди. У таких умовах запропоновані заходи виконують радше стабілізуючу функцію, запобігаючи подальшій деградації системи, ніж забезпечують її розвиток. Ефект від інституційних змін проявляється повільно та нерівномірно, а соціальний захист безробітних залишається обмеженим за масштабами і результативністю. Загалом, песимістичний сценарій демонструє, що ефективність запропонованих пропозицій є залежною від загального стану економіки та безпекового середовища, а їх реалізація в умовах глибокої кризи має обмежений, але при цьому стабілізаційний характер.

Реалістичний сценарій передбачає поступову адаптацію системи страхування безробітних до складних, але відносно керованих соціально-економічних умов. За цього сценарію воєнні ризики зберігаються, проте економічна активність частково відновлюється, що дозволяє стабілізувати надходження страхових внесків і забезпечити базове фінансування інституційних змін. Запропоновані заходи реалізуються поетапно, з урахуванням фінансових обмежень і управлінських можливостей, а поступове закріплення мінімальної частки фінансування активних програм зайнятості сприяє зміщенню акцентів від виключно пасивної підтримки до інструментів повернення безробітних на ринок праці. Запровадження електронних профілів безробітних підвищує адресність допомоги та скорочує адміністративні бар'єри, що позитивно впливає на доступність соціального захисту, а розширення регіональних повноважень дозволяє більш гнучко реагувати на локальні диспропорції ринку праці, підвищуючи ефективність використання ресурсів. У таких умовах знижується середня тривалість безробіття, а навантаження на систему страхування поступово стабілізується. Хоча зміни не мають радикального характеру, вони формують стійку тенденцію до підвищення результативності соціальної політики. Реалістичний сценарій підтверджує, що запропоновані інституційні рішення є практично досяжними та здатними забезпечити помірний, але стабільний позитивний ефект у середньостроковій перспективі.

Оптимістичний сценарій базується на припущенні про стійке економічне відновлення, зростання зайнятості та підвищення інституційної спроможності держави. За таких умов система страхування безробітних отримує достатню фінансову базу для повноцінної реалізації запропонованих інституційних змін. Зростання надходжень страхових внесків дозволяє суттєво розширити фінансування активних програм зайнятості, професійної перепідготовки та підтримки самозайнятості. Цифровізація управління, зокрема використання індивідуальних електронних профілів, забезпечує високий рівень адресності, прозорості та підзвітності системи. Відкритість інформації про використання коштів підвищує довіру з боку населення та бізнесу, що додатково стимулює легалізацію зайнятості. Регіональні центри зайнятості отримують можливість ефективно адаптувати програми до потреб місцевих ринків праці, зменшуючи територіальні диспропорції. У результаті скорочується тривалість безробіття, зменшується частка довготривалих безробітних і знижується загальне навантаження на систему соціального страхування. Система набуває не лише компенсаторного, а й превентивного характеру, активно впливаючи на структуру зайнятості. Загалом, оптимістичний сценарій демонструє максимальну ефективність запропонованих пропозицій та їх здатність стати основою для довгострокової стабілізації і розвитку ринку праці.

Таким чином, запропоновані інституційні заходи мають потенціал підвищити ефективність системи страхування безробітних за різних соціально-економічних умов. Сценарний аналіз свідчить, що навіть за несприятливих обставин можливе часткове покращення результативності системи. Найбільш відчутний ефект очікується за умов поєднання фінансової стабільності та інституційної спроможності. Реалістичний сценарій демонструє можливість поступових позитивних змін без радикальних трансформацій. У цілому ефективність пропозицій підтверджується їх адаптивністю до різних рівнів ризику.

ВИСНОВКИ

Безробіття постає як складне соціально-економічне явище, що відображає суперечності розвитку ринку праці та економіки загалом. Аналіз наукових визначень свідчить про поєднання в ньому економічних і соціальних наслідків нереалізованості трудового потенціалу. Класифікація безробіття за різними ознаками дозволяє систематизувати його прояви та глибше зрозуміти причини виникнення. Окремі види безробіття мають тимчасовий характер, тоді як інші зумовлюють довготривалі соціально-економічні проблеми. Позитивні наслідки безробіття проявляються переважно в умовах ефективних інституційних механізмів та активної політики зайнятості. Разом з тим, домінуючими залишаються негативні ефекти, пов'язані зі зниженням доходів, соціальною напругою та поглибленням нерівності. Безробіття істотно впливає на фінансову стійкість держави через скорочення податкових надходжень і зростання соціальних витрат. Тривале безробіття призводить до втрати професійних навичок і падіння трудової активності, що ускладнює процес відновлення зайнятості та поглиблює соціальні ризики.

Соціальне страхування є фундаментальним елементом системи соціального захисту, що відіграє визначальну роль у забезпеченні соціальної стабільності. Аналіз сутності цього явища показує, що воно поєднує правові норми, економічні механізми та соціальні гарантії. Принципи соціального страхування формують засади його функціонування та забезпечують рівність доступу до соціального захисту. Функціональне наповнення соціального страхування відображає його здатність компенсувати втрати доходів і знижувати соціальні ризики. Економічні та фінансові функції сприяють відтворенню трудового потенціалу та фінансовій стійкості системи. Соціальні функції забезпечують інтеграцію населення та зменшення соціальної нерівності, а правові – спрямовані на регулювання відносин між учасниками системи. Взаємодія принципів і функцій визначає ефективність соціального страхування.

Методологічні засади аналізу системи соціального страхування на випадок безробіття формують основу для її комплексного наукового дослідження. Застосування аналізу і синтезу дозволяє поєднати вивчення окремих елементів із цілісним баченням системи. Статистичні та динамічні методи забезпечують кількісну оцінку змін соціально-економічних показників. Структурний аналіз дає змогу виявити диспропорції у розподілі фінансових ресурсів. Інституційний підхід розкриває вплив правового середовища та управлінських механізмів. Причинно-наслідковий аналіз сприяє глибшому розумінню взаємозв'язків між соціальними й економічними процесами. Порівняльний аналіз дозволяє співвіднести національний досвід з міжнародними моделями. Сценарний підхід розширює можливості прогнозування розвитку системи. Сукупне використання методів забезпечує достовірність і логічну узгодженість результатів.

Аналіз показників безробіття в Україні дозволяє зробити висновок про глибоку трансформацію ринку праці упродовж 2015-2024 років. Динаміка кількості зареєстрованих безробітних і рівня безробіття відображає не лише економічні цикли, а й вплив масштабних зовнішніх шоків. Періоди скорочення безробіття часто супроводжувалися зростанням трудової міграції та поширенням неформальної зайнятості, що спотворювало реальну оцінку ситуації. Структурний аналіз засвідчив зміну домінуючих причин втрати роботи від добровільних до переважно вимушених, особливо в умовах воєнних дій. Значне зростання довготривалого безробіття свідчить про погіршення можливостей працевлаштування та накопичення соціальних ризиків. Динаміка середньої тривалості пошуку роботи підтверджує зниження ефективності механізмів узгодження попиту і пропозиції робочої сили. Воєнний чинник став визначальним у формуванні сучасної конфігурації ринку праці та поглибив наявні дисбаланси. Разом з тим, поступове зниження окремих показників у 2023-2024 роках має адаптаційний, а не відновлювальний характер (стабілізація відбувається в умовах скороченого економічного потенціалу).

Аналіз системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні показує, що її розвиток відбувається в умовах постійної нестабільності соціально-

економічного середовища. Динаміка чисельності платників єдиного соціального внеску свідчить про звуження формального сегмента ринку праці та зростання фінансових ризиків для системи. Зміни мінімального і максимального розмірів ЄСВ відображають прагнення держави забезпечити наповнення фондів, не посилюючи надмірно навантаження на бізнес. Бюджетні видатки на соціальний захист на випадок безробіття характеризуються різкими коливаннями, що зумовлює низьку передбачуваність соціальної підтримки. Особливо показовими є кризові періоди, коли фінансування різко зростає або скорочується залежно від бюджетних пріоритетів. Воєнний стан істотно обмежив як обсяги, так і тривалість соціальних виплат, що свідчить про необхідність перегляду балансу між фінансовою стійкістю системи та рівнем соціального захисту населення.

Аналіз проблем і недоліків системи соціального страхування на випадок безробіття свідчить про її недостатню адаптацію до сучасних викликів. Високий рівень безробіття, зумовлений воєнними подіями, різко підвищив навантаження на систему при одночасному скороченні її фінансової бази. Нестача страхових внесків обмежує можливості забезпечення повноцінних виплат і програм підтримки. Відсутність прозорого моніторингу знижує довіру до інститутів соціального страхування. Формальний характер прив'язки допомоги до заробітної плати послаблює страхову логіку системи. Недостатній розвиток активних заходів зайнятості поглиблює проблему довготривалого безробіття. Все це вимагає комплексного перегляду підходів до управління та фінансування.

Аналіз моделей страхування безробіття в різних країнах свідчить про відсутність універсального підходу до організації цієї системи. Данська та німецька моделі демонструють ефективність поєднання високого соціального захисту з жорсткими вимогами до активності безробітних. Американський досвід підкреслює значення гнучких тимчасових інструментів у періоди криз. Чилійська система показує потенціал індивідуальних накопичувальних елементів для підвищення фінансової стійкості. Південнокорейська модель ілюструє можливості поступового розширення охоплення страхуванням нових форм зайнятості. Для України важливо врахувати ці підходи з урахуванням обмежених ресурсів і

структурних дисбалансів ринку праці, однак інтеграція міжнародного досвіду має здійснюватися вибірково та поетапно.

Інституційні пропозиції, сформульовані на основі проведеного аналізу, орієнтовані на комплексне оновлення системи страхування безробітних. Вони спрямовані на подолання дисбалансу між пасивними та активними заходами соціальної політики. Запровадження індивідуальних електронних профілів підвищує адресність і персоналізацію підтримки. Розширення повноважень регіональних центрів зайнятості сприяє адаптації системи до локальних умов. Залучення роботодавців до програм перепідготовки підсилює зв'язок між соціальним страхуванням і реальними потребами економіки. Підвищення прозорості використання коштів зменшує інституційні ризики. У підсумку запропоновані заходи можуть створити передумови для зростання соціальної та економічної ефективності системи.

Сценарний підхід дозволяє всебічно оцінити ефективність запропонованих інституційних змін у системі страхування безробітних. Аналіз показує, що результати їх реалізації суттєво залежать від зовнішніх економічних та безпекових чинників. У песимістичному сценарії система зберігає обмежену здатність до стабілізації ринку праці, однак навіть у таких умовах зростає роль адресності та прозорості соціальної підтримки. Реалістичний сценарій підтверджує можливість поступового зниження тривалості безробіття та оптимізації використання ресурсів, а інституційні пропозиції створюють умови для ефективнішого перерозподілу фінансових потоків. В оптимістичному сценарії вони стають каталізатором системних змін, за яких підвищується довіра до соціальних інститутів і зростає участь роботодавців, що забезпечує фінансову стійкість системи в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравець І. М., Камінна О. В., Кубіна А. П. Безробіття та ринок праці в Україні: стан, тенденції, напрями регулювання. *Наукові перспективи*. 2024. № 5. С. 804–815.
2. Атаманюк Р. Ф. Молодіжне безробіття: світові тенденції та вплив на економічний розвиток. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-80> (дата звернення 11.10.2025).
3. Гаман О. С., Темченко О. А. Аналітичне дослідження безробіття як соціально-економічного явища ринкового середовища в умовах економічної нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2365> (дата звернення 11.10.2025).
4. Краєвська А. С., Нагорна В. О. Сучасний стан безробіття в Україні: причини та наслідки. Матеріали ЛІІ науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 21-23 червня 2023 р. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2023/paper/view/18990> (дата звернення 11.10.2025).
5. Хандій О. О., Шестопапов В. І. Безробіття під час війни: аналітичні аспекти. *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 4. С. 76–84.
6. Шашовець Й. П. Економіка праці та соціально-трудові відносини: опорний конспект лекцій. Мукачево: МДУ, 2025. 96 с.
7. Фісуненко Н. О., Альошина Т. В., Сидоров О. А., М'ячин В. Г. Макроекономіка : навч. посіб. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 148 с.
8. Колосінська М. І., Белей С. І., Бойда С. В. Економічна теорія: навчальний посібник. Чернівці: Чернівець. нац. унів.-т., 2021. 200 с.
9. Кифяк В. І., Лесько Н. В. Соціально-економічний аналіз безробіття в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 1. С. 100–103.

- 10.Полуяктова О. В. Проблеми безробіття в Україні. *Економіка та суспільство*. 2016. № 2. С. 31–35.
- 11.Дудецька С. М., Заїка М. В. Особливості соціально-психологічної адаптації безробітних у період воєнного стану. *Габітус*. 2024. № 58. С. 232–238.
- 12.Помаза-Пономаренко А. Л., Тарадуда Д. В. Безробіття в Україні: особливості впливу на систему національної безпеки та механізми управління нею. *Національні інтереси України*. 2024. № 1. С. 116–130.
- 13.Семілетов О. С. Проблема безробіття в Україні як один із негативних факторів впливу на ментальне здоров'я українців. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. 2024. № 1. С. 239–248.
- 14.Стецюк Т. І., Димніч О. В., Мурашко О. В. Соціальне страхування : навч. посібник К.: КНЕУ, 2023. 167 с.
- 15.Русіна Ю. О., Левченко В. П., Золковер А. О., Нефедова Т. М. Соціальне страхування як елемент бюджетної системи: детермінанти, диспропорції, напрями реформування. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2025. № 2 (6). С. 50–58.
- 16.Мельник Т. А., Сибірцев В. В. Страхування: навчальний посібник. Кропивницький: ПП «Ексклюзив Систем», 2022. 307с.
- 17.Кузнєцова А. Я., Скринник З. Е., Семів Л. К. Соціальне забезпечення в Україні: навч. посібник. кол. авторів ; за ред. Львів : Університет банківської справи, 2021. 547 с.
- 18.Марич М. Г. Соціальне страхування : навч. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2022. 176 с.
- 19.Ключко О. Медичне страхування як перспективний вид соціального страхування. *Ввічливість*. 2024. № 1. - С. 105–110.
- 20.Кропивницький М. О. Соціальне страхування в контексті адміністративно-правової політики України у сфері соціального забезпечення населення: теоретичний огляд і проблеми вдосконалення. *Юридичний бюлетень*. 2024. №. 33. С. 114–120.

21. Вальчук О. І. Етапи формування публічної політики в системі державного соціального страхування України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. № 21. С. 7–10.
22. Стожок Л. Г. Принципи соціального страхування та їхня значущість у системі соціального захисту. *Український соціум*. 2024. № 3-4. С. 84–102.
23. Загарій В. П. Роль соціального страхування в парадигмі відновлення економіки України. *Науковий вісник Міжнародної асоціації науковців*. 2024. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sbiasemst_2024_3_4_12 (дата звернення 11.10.2025).
24. Стожок Л. Г. Переосмислення функціональної спроможності соціального страхування як інструменту соціальної справедливості в умовах непередбачуваності. *Соціальна економіка*. 2025. № 69. С. 260–272.
25. Колосок А., Рейкін В. Менеджмент соціального захисту безробітних. *Ввічливість*. 2023. № 2. С. 210–217.
26. Сільченко С., Середа О. Проблеми соціального захисту самозайнятих осіб щодо забезпечення на випадок безробіття. *Юридичний вісник*. 2024. № 3. С. 234–243.
27. Літвіна М. О. Взаємозв'язок безробіття з показниками соціально-економічного розвитку. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2022. № 103. С. 104–112.
28. Осмятченко В. О., Савченко П. О. Удосконалення оподаткування оплати праці і соціального страхування в Україні: проблеми та перспективи. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 63. С. 173–177.
29. Труфанова Ю. В., Хоцька А. А. Сучасний стан правового регулювання соціального страхування в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 1. С. 213–218.
30. Крупка М., Приймак І., Вишивана Б. Роль соціального й особистого страхування у забезпеченні суспільного добробуту в Україні. *Світ фінансів*. 2020. № 3. С. 51–64.

31. Кількість зареєстрованих безробітних в Україні (2000-2025). URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/> (дата звернення 01.11.2025).
32. Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk> (дата звернення 01.11.2025).
33. Рівень безробіття в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/> (дата звернення 01.11.2025).
34. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: закон України від 02.03.2000 № 1533-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення 01.11.2025).
35. Про зайнятість населення: закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення 01.11.2025).
36. Якими будуть пропорції розподілу ЄСВ у 2026 році: затверджено постанову КМУ. URL: <https://news.dtki.ua/labor/social-protection/105668-iakimi-budut-proporcii-rozpodilu-jesv-u-2026-roci-zatverdzeno-postanovu-kmu> (дата звернення 01.11.2025).
37. Аналітична інформація та статистика Державної служби зайнятості України. URL: <https://dcz.gov.ua/stat/stattrend> (дата звернення 01.11.2025).
38. Єдиний соціальний внесок. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/social/> (дата звернення 01.11.2025).
39. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення 01.11.2025).
40. Федорович І. М. Функціонування фондів соціального страхування у міжнародному контексті: ключові особливості та порівняльний аналіз. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-92> (дата звернення 01.12.2025).
41. Кравченко А. О. Система соціального захисту як чинник формування якості трудового життя. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. 2024. № 1. С. 133–139.

- 42.Ростовська К. В. Актуальні проблеми діяльності Державної служби зайнятості. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 6. С. 649–653.
- 43.Дяконенко О.І., Котенко Т.М. Трансформації регіональних ринків праці України в умовах війни. *Статистика України*. 2024. № 2. С. 85–94.
- 44.Unemployment insurance funds. The Danish Agency for Labour Market and Recruitment. URL: <https://star.dk/en/about-the-danish-agency-for-labour-market-and-recruitment/unemployment-insurance-funds> (дата звернення 30.12.2025).
- 45.Arbeitslosenversicherung (Unemployment insurance). URL: <https://mercans.com/glossary/arbeitslosenversicherung/> (дата звернення 30.12.2025).
- 46.Kurzarbeit: Germany's Short-Time Work Benefit. URL: <https://www.imf.org/en/news/articles/2020/06/11/na061120-kurzarbeit-germanys-short-time-work-benefit> (дата звернення 30.12.2025).
- 47.State Unemployment Insurance Benefits. URL: <https://oui.doleta.gov/unemploy/uifactsheet.asp> (дата звернення 30.12.2025).
- 48.An unemployment insurance system that works. URL: <https://www.niskanencenter.org/an-unemployment-insurance-system-that-works-2/> (дата звернення 30.12.2025).
- 49.Social Security In Chile. URL: https://tools.investchile.gob.cl/hubfs/241206_invest_gu%C3%ADa%20del%20inversionista_CAP%2008_ENG.pdf?hsLang=en-gb (дата звернення 30.12.2025).
- 50.Employment insurance rolls start to add semi-employed. URL: <https://koreajoongangdaily.joins.com/2020/12/23/business/economy/employment-insurance-artist-and-freelancers-Covid19/20201223182700627.html> (дата звернення 30.12.2025).
- 51.Колот А. М., Герасименко О. О. Новітні формати організації трудової діяльності: природа, виклики, траєкторії розвитку. *Економіка України*. 2022. № 5. С. 59–76.

52. Лопушняк Г.С., Кузьменко Г.І. Молодіжне безробіття в Україні та Польщі: оцінка масштабів та шляхи зменшення. Розвиток соціально-трудоких відносин: проблеми науки та практики: монограф. Полтава, 2020. С. 350–370.
53. Лопушняк Г. С. Фінансові аспекти функціонування пенсійного фонду України. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_11_8 (дата звернення 03.01.2026).
54. Маршавін Ю. М. Методологічні і методичні засади оцінювання ефективності заходів щодо активного сприяння зайнятості зареєстрованих безробітних. *Інституційні трансформації ринку праці в умовах євроінтеграції*: збірник матеріалів доповідей та тез Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 12 листопада 2019 року. Київ, ТОВ "Видавничий дім «АртЕк», 2019. С. 175–179.
55. Петрова І. Л. Інноваційний сегмент ринку праці: оцінка тенденцій та перспектив. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 1 (32). С. 166–180.

Звіт подібності

Метадані

ДОКУМЕНТ

Заголовок

Розвиток системи соціального страхування на випадок безробіття в Україні

Автор

Львович

Науковий керівник / Експерт

Кицак

ІД документа

333235679

ОРГАНІЗАЦІЯ

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
KNEU

підрозділ

кафедра соціоекономіки та управління персоналом

ЗВІТ

Дата звіту

2/4/2026

Дата редагування

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

15776

Кількість слів

КЦ

130150

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		0
Мікропробіли		0
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		4

Джерела

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

#	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/dis_servatynska.pdf	65 0.41 %
2	https://ua-referat.com/uploaded/derjavnij-vishij-navchalenij-zaklad-v2/index1.html	30 0.19 %
3	https://studfiles.net/preview/5411103/page.2/	27 0.17 %